

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH**  
**PEDAGOGICKÁ FAKULTA**  
**KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE**

**Vlivy médií na chování dětí předškolního věku**

**Bakalářská práce**

Vedoucí práce:

**Prof. Dr. Gabriel Švejda, CSc.**

Vypracovala:

**Ludmila Daňková**

**ČESKÉ BUDĚJOVICE 2008**

## **Bibliografický záznam**

DAŇKOVÁ, Ludmila. *Vlivy médií na chování dětí předškolního věku : bakalářská práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta pedagogická, Katedra pedagogiky a psychologie, 2008. Vedoucí bakalářské práce: prof. Dr. Gabriel Švejda, CSc.

## **Anotace**

Bakalářská práce „*Vlivy médií na chování dětí předškolního věku*“ pojednává o roli a významu médií v procesu výchovy a vzdělávání dětí předškolního věku. V práci je poukázáno jednak na možné negativní účinky médií vznikající u dětí zejména v důsledku zobrazování násilí, jednak na nepříznivé dopady vznikající v důsledku nadměrného trávení času u televize či jiných médií na úkor jiných prospěšných aktivit. V případové studii je nastíněna změna v chování a jednání chlapce. Ovlivněn je častým hraním počítačových her tematicky nevhodných k jeho věku. Současně se zde uvádí možnosti, jak těmto negativním vlivům předcházet.

## **Annotation**

This baccalaureate work „*Influences of Media on children's behaviour of pre-school age*“ treats the role and meaning of Media in the process of upbringing and education of preschool aged children. In this work, it is partly referred to possible negative effects of Media rising on children especially in consequence of showing violence, partly to unfavourable impacts rising in consequence of spending excessive amount of time in front of a television or other Media at the expense of other useful activities. The change in behaviour and behaviour of a boy is outlined in case studies. He is influenced by frequent playing computer games that are thematicly unsuitable to his age. At the same time, this features possibilities as how to prevent these negative influences.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích v knihovně pedagogicko psychologické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Blažovicích dne

.....

Ludmila Daňková

Děkuji prof. Dr. Gabrielu Švejdovi za cenné rady, podněty, připomínky a metodické vedení v průběhu zpracování bakalářské práce.

## Obsah

<b>Úvod.....</b>	<b>strana 6</b>
<b>1 Teoretická východiska.....</b>	<b>8</b>
1. 1 Historie, vývoj a rozdělení médií.....	8
1. 2 Vývojové zákonitosti předškolního věku.....	15
1. 3 Mezilidská komunikace a média.....	20
<b>2 Přístup k médiím v současnosti .....</b>	<b>22</b>
2. 1 Předpokládané vlivy .....	24
2. 2 Média v souvislosti s riziky výchovy.....	30
2. 3 Média a jiné aktivity volného času.....	34
2. 4 Média versus zdraví člověka.....	41
<b>3 Vlivy médií na chování dětí předškolního věku.....</b>	<b>44</b>
3.1 Cíl práce, metody a techniky výzkumu, charakteristika místa šetření..	44
3.2 Případová studie.....	46
3.3 Analýza výsledků, závěry výzkumu .....	53
3.4 Návrhy pro praxi.....	54
<b>Závěr.....</b>	<b>59</b>
<b>Seznam použité a citované literatury.....</b>	<b>60</b>
<b>Seznam příloh .....</b>	<b>62</b>
<b>Přílohy .....</b>	<b>63</b>

## Úvod

Vzhledem k dynamickému šíření nových informačních a komunikačních technologií, vyvstává riziko spojené s mravním, kulturním, duchovním a sociálním životem současné společnosti. Dnešní média technologicky předběhla společnost, která není schopna uhlídat její působení a vliv. Z tohoto důvodu považuji za opodstatnělé zabývat se otázkou **možných vlivů médií na jedince**. Z pohledu mé profese, učitelky v mateřské škole, se zaměřuji především na děti předškolního věku. Většina moderní technologie může poskytovat informace, které mohou dětského jedince negativně ovlivnit. Účinky médií je však obtížné prokázat a lze též zpochybňovat hodnověrnost výzkumů. Přesto se domnívám, že média nepřímo a dlouhodobě ovlivňují každého jedince, jeho pohled na sebe, na svou společnost, na okolní svět. Výrazně však působí na malé děti, které ve svém věku díky médiím získávají řadu informací, které nejsou korigovány realitou. Účinky masových sdělovacích prostředků zahrnují antisociální a stejně tak i prosociální vlivy. Je tedy zřejmá jak jejich pozitivní, tak i negativní role.

V práci se zabývám **srovnáním teoretických informací** v obecné rovině, čerpaných z odborné literatury, a **praktických zkušeností** z praxe své i letitých pedagogů – odborníků. Kladu si za **cíl** sestavit přehled pozitivních a negativních vlivů médií a vypracovat soubor námětů a preventivních opatření vůči jejich negativnímu působení.

Práce je členěna do tří kapitol, každá se třemi až čtyřmi podkapitolami, a doplněna přílohami. V **kapitole první** se zabývám popisem jednotlivých médií od jejich vzniku do dnešní doby. Dále charakterizuji zákonitosti předškolního věku a souvislosti médií s mezilidskou komunikací. **Druhá kapitola** představuje přístup k médiím v současnosti. Zjišťuje, jak média ovlivňují jedince, hledá souvislosti s riziky výchovy, s trávením volného času a spojitost mezi médii a zdravím člověka. **Ve třetí kapitole** popisují cíle výzkumu, místo šetření, použité metody a techniky. Případová studie dokládá vliv médií na dítě předškolního věku. Výsledky výzkumu se staly podkladem k sestavení souboru námětů a preventivních opatření využitelných v praxi.

Při zpracování práce budu vycházet z odborné literatury zaměřené na danou problematiku, z pozorování a rozhovorů, dokumentace zkoumané osoby a z analýzy výsledků výzkumu.

# 1 Teoretická východiska

*„Masová média nejsou ta média, která jsou vnímána masami, ale ta, která lidi v masu proměňují. Nejsou to přitom zdaleka jenom ta běžná jako je fotografie, film, rozhlas nebo televize, ale také třeba peníze, reklama nebo škola. Pohled na sociální instituce jakožto média, která svému okolí nepozorovaně vnucují určitou komunikační situaci, nám otevírá prostor svobody vůči nim. Bránit se něčemu totiž můžeme jen tehdy, když víme čemu.“ (Blažek, 1995, s. 19)*

## 1.1 Historie, vývoj a rozdělení médií

Mezi prostředky masové komunikace – **masmédia** (angl. mass media = hromadné sdělovací prostředky), které se orientují směrem k širokému, rozptýlenému, rozmanitému a individuálně neurčenému anonymnímu publiku, se obecně zařazují noviny, časopisy, rozhlas a televize, patří sem však rovněž kniha, film, video, veškeré druhy masově šířených obrazových a zvukových záznamů (dnes mj. CD-ROM, internet) a ostatní vysokonákladové tiskoviny (např. letáky). Nástup masových médií se zařazuje do doby 2. poloviny 19. století. Hromadná média v sobě mají nepsanou nerovnost a manipulaci již od počátku svého vzniku (McQuail, 2002). Masovým se médium stává, když vede monolog, který mění velký počet lidí v masu. *„Masa je dav, ve kterém nemá jedinec šanci ovlivnit rozhodování ostatních – leda, že by se stal vůdcem takové setrvačné lidské hmoty“* (Blažek, 1995, s. 243). Užívání pojmu média nemá přesně vymezené hranice, rozumí se tím jak technický prostředek, komunikační prostředek, tak sociální instituce, organizace masové komunikace. V anglosaské literatuře se rozlišují média tištěná a média elektronická, do nichž se v poslední době zařazuje také e-mail a internet. Českým ekvivalentem pojmu média, masmédia jsou hromadné sdělovací prostředky, prostředky masové komunikace nebo prostředky masové informace. Základní funkcí médií je ukládání informací a usnadňování jejich pohybu.

Mediální vývoj postupuje od **média** - nástavce jednoho smyslu



(fotografie, rozhlas) přes média spojená s více smysly (film) k multimédiím, od jednosměrné komunikace od média k příjemci (diváku, posluchači) k obousměrné komunikaci, od přenosu sdělení, v němž jsou příjemci pasivní masou, k přenosu sdělení, které si jedinci aktivně a diferencovaně vybírají (internet, digitalizované vysílání), od komunikace média omezené na příjemce ke komunikaci mezi individuálními jedinci (internet), od komunikace prostorově a časově omezené na zde a nyní ke komunikaci časoprostorově neomezené (Vybíral, 2000). Média od svého prvopočátku působí jako nositel kultivovanosti. V současné době však mediální řetězec s výměnou vedoucích postů od divadla, přes film, až k televizi tuto kultivovanost mění. (Blažek, 1998, s. 251)

## **Kniha**

Tisk byl prvním prostředkem masové komunikace a zároveň jednou z prvních forem masové výroby pro trh. I když jako technický vynález existuje již od poloviny 15. století, ke skutečně masovému rozmachu dochází teprve v první polovině 19. století.

Knihtisk, neboli rámy s kovovými literami, založil v roce 1450 Joann Gutenberg.

Do této doby byly knihy psány a rozšiřovány převážně rukopisně. Jazyky, kterými prepisovači v kláštorech knihy psali, byly především hebrejščina, latina a řečtina. Za nejstarší psanou knihu je považována Bible, která se dělí na dvě části - Starý a Nový zákon.

Kniha má dobrý potenciál k tomu, aby mohla působit na širokou vrstvu obyvatel, díky svému malému objemu i finanční dostupnosti. Ovlivňuje nejen veřejný život, ale je také médiem pro politiku a působí i jako prostředek ke vzdělávání.

Dalo by se říci, že knihu máme na věčnost, jelikož její desky jsou pevně svázané a její děj se s dobou nemění (Blažek: 1998).

## **Noviny**

Vynálezem knihtisku byly dány základy pro vydávání novin. Zprvu noviny

informovaly jen o jednání veřejných institucí a byly zaměřeny čistě zpravodajsky. Staly se propagačním prostředkem. Další technické vynálezy umožnily rozšíření novin do té doby určených stále jen pro majetné. Pak se objevil „penny press“, cena novin se snížila a noviny se začaly prodávat na ulici. (Švejda, přednáška: 2007)

Noviny se staly určitým pojítkem různých skupin. Dávají možnost širokému a soustavnému srovnávání v domácí i zahraniční sféře. Díky novinám nastal konec nadvlády děje, jakožto formy vyprávění.

Noviny a časopisy vychází podle určité periodiky. Můžeme je rozdělit na deníky, týdeníky, měsíčníky až po ročenky. Čím častěji toto médium vychází, tím je i jeho forma a vzhled jednodušší. Aby byly noviny a časopisy pro čtenáře zábavné, hýří sytými barvami a velkými titulky u fotek. Z mnoha slušných deníků se stávají bulváry, jelikož jejich prodejnost stále stoupá. Funkcí tohoto média je především aktuální informovanost. Není také výjimkou, když místo článků a rubrik najdeme strany plné reklamy a inzerce. U autorů, kteří píšou do novin a časopisů není dbáno na užívání spisovného jazyka. Mnohokrát se tedy může čtenář setkat s hovorovými, slangovými či jinými výrazy (Blažek: 1995, s. 248).

## **Rozhlas**

Rozhlas a televize dále umocnily proces sociální integrace. Přispěly k informační a kulturní homogenizaci tím, že umožnily prakticky každému účastnit se řady významných událostí přímo v okamžiku jejich konání. Znamenaly nové formy trávení volného času, přispěly ke změně vzorců rodinného chování, rozšířily možnosti vzdělávání apod.

Pozitivem rozhlasu je jeho lidská podoba. Posлуhač má možnost slyšet redaktora, jeho barvu hlasu, intonaci, rytmus. Zvyšuje se zde šance dát na určité zprávy větší důraz, odmlčet se při zamyšlení a nechat přirozený tok vlastním myšlenkám. I zde ovšem platí určitá možnost cenzury.

Rozhlasové přijímače od svého vzniku prošly mnohými proměnami. Od krystalků se sluchátky bez možnosti hromadného poslouchání, přes veřejné

velké reproduktory, které bylo slyšet v obcích, věznicích i školách, až po nejnovější typy velikosti zápalkové krabičky, kdy pomocí sluchátek může být posluchač neustále připojen na rozhlas a pomocí telefonu aktuálně vstupovat do vysílání.

Rozhlas může být vhodným partnerem u lidí, jež se hůře seznamují, například u handicapovaných či osamělých, kdy mají možnost zachovat si vlastní individualitu.

### **Telegraf a telefon**

poprvé umožnily, aby zpráva putovala rychleji než posel. Mělo to obrovský význam pro rozvoj tržních vztahů, pro politiku, oblast správy i vojenství. Nejstarším způsobem telegrafie byly zvukové signály, tzv. tamtamy, a optická signalizace - oheň, kouř. Po objevení elektřiny, v 17. st., bylo možné přenášet zprávy po drátě využitím elektrického proudu. Kabely jsou vedeny vzduchem, pod zemí i pod vodou. Koncem 18. st. vzniká první bezdrátový přenos na radiových vlnách. Síla telegrafu je v tom, že informaci přenáší, ale neshromažďuje, nevysvětluje ani neanalyzuje (Blažek: 1995, s. 164). První telefon, známý na stejném způsobu jako dnešním dětem, byl vynalezen v polovině 18. st. Jednalo se o dvě plechovky spojené provázkem, po kterém je zvuk přenášen vibrací. Klasický tvar telefonu s otočným číselníkem pochází z počátku 19. st. Původně se signál přenášel měděnými vodiči. Dnes je hlas digitalizován, šířen satelitem nebo mikrovlně. Moderní telefony jsou elektronické, vybavené tlačítkovou klávesnicí s komfortní službou jako je paměť, seznam telefonních čísel, záznamník, atd. Mezi nejnovější patří mobilní telefon a telefonování po internetu ([www.cybercomm.net](http://www.cybercomm.net)).

### **Fotografie**

Je považována za médium, jež je nejobektivnější v zobrazování skutečnosti a jako první začalo podléhat módě. Jako předchůdce fotografie můžeme zmínit xylografii, neboli dřevořezy, vytvářené pomocí rydel, kdy ostrost byla neomezená a oproti prvním fotografiím mohly zachycovat pohyb. Určitým

předchůdcem fotografie je i malba, kde byly nejčastěji zachycovány rodinné portréty a krajiny. Jako poslední můžeme jmenovat vytváření stínových siluet, kdy malíř zachytil nehýbající se tělo na průsvitný papír. Tento styl se přenesl i do prvních fotoportrétů. Lidé byli ohromeni, když zjistili, že ke zhlédnutí jiné osoby postačí moderní technika. Některé kulturní kmeny však měly z fotoaparátu strach, podle nich fotografie ukradla fotografujícímu jeho duši.

### **Hudební nahrávka**

První zařízení zaznamenávající zvuk se nazývalo fonograf. Vznikl jako výsledek práce T. Edisona na dvou ostatních vynálezech – telegrafu a telefonu. Úkolem fonografu mělo být zaznamenání telegrafní zprávy, která by byla později opakovaně odeslána. Jednalo se o předchůdce gramofonu, který byl sestaven na konci 18.st. E. Berlinerem v Evropě. Gramofon využíval plochý kotouč pro zaznamenání záznamu namísto válce, jako tomu bylo u fonografu.

Dnes již je historie gramofonu překonána. Nahradily ji modernější, mobilnější, menší a mnohem funkčnější přístroje, které mají rozmanitou technologii nahrávání a šíření. Výhodou propagace je mladé publikum a nízký stupeň regulace ([www.phonographs.com](http://www.phonographs.com)).

### **Film**

Filmování je otázkou týmové práce. Je zde třeba mnoha profesí jako například umělecké, technické, organizační, komerční. Na rozdíl od černobílých němých filmů, může dnešní divák shlédnout barevný, ze všech stran ozvučený či dokonce trojrozměrný film, plný neuvěřitelných virtuálních možností. Do filmového popředí se dostal fiktivní děj a z herců se staly idoly. Zprostředkovanost filmu se dostala z velkých měst do menších a přestala být sváteční záležitostí, ale stala se denním konzumem. Větší identifikace s hrdiny tímto mění jednotlivce v masu.

Díky střihu je ve filmu překonána linearita. Od této chvíle je možné sledovat dva a více paralelních dějů. Pro diváka se film stává zajímavějším, neboť ve stejném časovém úseku filmová postava stihne prožít mnohem více.

(Blažek: 1995, s. 248)

Veřejně navštěvovaná média přivádí lidi k fyzickému setkání, zároveň se však oddávají neosobnímu pasivnímu konzumu (Blažek: 1998, s. 273)

### **Obrazová média**

Do tohoto okruhu lze zahrnout televizi, počítač, domácí kino, a takzvané inteligentní domácí přístroje, které jsou jednoduché na ovládání, je možné je sestrojít klientovi na míru a svému uživateli zjednodušují práci.

Zdeněk Miler ve své knize „Krtek a televize“ jednoduše a přesně charakterizuje právě jedno z obrazových médií: *„Inu, televize může být chytrá i hloupá, hezká i ošklivá, ale má takovou moc, že se od ní těžko dokážete odtrhnout.“* Je zbytečné dodávat cokoli dalšího (2004, s. 12).

Nejužívanějším obrazovým médiem současné doby je *počítač*. Toto médium emancipovalo ženy. Malé děti a handicapované jedince bere jako klienty. Poprvé vytvořilo prostředí oceňované dospělými, ve kterém průměrné děti předstihují průměrného dospělého jedince (Blažek: 1995, s.248). Komunikace uživatele a počítače je vždy oboustranná. Přístroj staví lidského partnera neustále před možnost volby, na jeho rozhodnutí reaguje formou pozitivních bonusů, přidáním či ubráním životů, různých komentářů nebo pochval. Možnost počítačových her je neomezená. Můžeme si zvolit formu jednodušší či složitější, s jedním nebo více protihráči. Průběh děje se dá uložit do paměti a kdykoliv se k němu vrátit za účelem pokračování. Ideální zábavná hra je ta, která od nás očekává aktivitu ať již logického myšlení či postřehu a po ukončení hráč odchází pozitivním způsobem změněn. Při hodnocení hry je důležité zamyslet se, na jakou cílovou skupinu je hra zaměřena a které lidské rysy rozvíjí. Hráč si tak může volit program pro vlastní potřebu i v případě, že má určitý handicap nebo naopak nad běžnou populací vyniká.

Díky *internetu* máme mnoho možností pohledu na reálný i virtuální svět. Na internetových stránkách můžeme navštěvovat tuzemské i zahraniční firmy, obchody, najdeme zde odkazy na konkrétní státní i soukromé instituce. Díky internetu jsou v přímém spojení během pár okamžiků lidé jež pracují v jedné

kanceláři a stejně tak i lidé na opačné straně zeměkoule.

Jedním z nutných médií pro jedince je i *televize*. Ve většině domácností už vévodí ne jeden televizní přijímač z důvodu množství programů. Než aby se rodina dohodla, na jaký pořad se budou dívat, sedí raději každý sám ve svém pokoji a sleduje něco jiného. Pořady v současné době se mnoho neliší. Velká poptávka je po zábavě, ať už formou soutěží, reality show, pořadů, kde si moderátor zve hosty a svými otázkami se je snaží dostat do nepříjemné situace. Také mnoho informačních pořadů ztrácí svou vážnost a smysluplnost. Ve zprávách je mnohdy kladen větší důraz na dramatický přednes a šokující záběry než na samotnou informaci. Při zprávách o počasí divák nejdříve zhlédne lehce oděnou modelku a pak ho teprve upoutá jaké počasí v příštích dnech vlastně bude.

Varujícími však mohou být názory kritiků jako jsou francouzští dekonstruktivisté Baudrillard a Derrida, Američané Slouka a Postman a v neposlední řadě také Čech Antonín Kosík, podle nichž nová média mají snahu oddělovat lidi od reality (Blažek: 1995).

## **Škola**

Je jediným médiem, které mu vrací jeho tělesnost. Náplní neboli sémantickou stránkou tohoto média je otázka, zda děti nejsou přetěžovány množstvím látky. Zdali volba probírané látky není zastaralá oproti současným potřebám. Komunikační situace je ve většině případů stále stejná. Jeden učitel mluví k žákům přesně seřazeným v lavicích a jejich úkolem je naslouchat. Jakákoli iniciativa ze strany žáka je mnohdy brána jako neposlušnost. Zájem žáků o téma je ohraničen zvoněním. Stále ještě můžeme najít pedagoga, kterému není po vůli, když zájem žáka o téma převažuje nad vnějším řádem. Hromadné třídní schůzky, zasedací pořádek podle vlastních dětí a otázky až po vyzvání učitele proměňuje i rodiče v masu (Blažek: 1995, s. 248).

Rozšíření každého dalšího prostředku hromadné komunikace je nejen vázáno na existenci určitých sociálních předpokladů, ale také naopak samo se stává zdrojem sociálních proměn (Marshall McLuhan v pol. 60. let).

## 1.2 Vývojové zákonitosti předškolního věku

Předškolní období je vymezeno věkem od 3 let do nástupu školní docházky, tj. do 6 až 7 let. (Langmeier: 1998). Konec této fáze není určen pouze fyzickým věkem, ale především sociálně. Nástup do školy sice s věkem souvisí, ale může kolísat v rozmezí jednoho, popřípadě více let. Jako charakteristický znak tohoto věku se uvádí postupné uvolňování vazby na rodinu (Vágnerová: 2000). Nejprve se dítě vyprostí z plné fyzické závislosti na matce, poté z fyzické podpory širší rodiny. (Šulová: 2003). K procesu socializace přispívá i osvojení si běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatelná úroveň komunikace. Dalším typickým znakem je rozvoj aktivity, která dítěti umožňuje uplatnění a sebeprosazení ve skupině vrstevníků (Vágnerová: 2000).

Jako nejdůležitější a převládající činnost předškolního věku je hra. Se všemi svými specifiky je klíčovým projevem předškolního dítěte. (Šulová: 2004). Jedná se o činnost přinášející uspokojení sama o sobě. Hra má obvykle nějaký cíl, i když mnohdy nahodilý, podněcený vnějšími faktory a libovolně se měnící. Dítě si hrou procvičuje a zdokonaluje činnosti, které bude v životě potřebovat. Hra také rozvíjí iniciativnost, tvořivost, přináší radost a přispívá k lepšímu porozumění nové situaci (Langmeier a kol.: 1998). Hru můžeme vysvětlit také nadbytečnou energií a životní silou. U dětí hra zastupuje pracovní činnost dospělých, proto si dokáží hrát s velkým zaujetím (Šulová a kol.: 2003).

Předškolní věk je dále charakteristický rychlým rozvojem řeči, která umožňuje růst poznatků o sobě samém a okolním světě. Na konci období mluví děti obvykle artikulačně správně a užívají i dlouhá souvětí. Pomocí různých básniček, říkadel a pohádek se rozvíjí slovní zásoba. Dítě začíná řeč účinně užívat k regulaci svého chování.

Rozvoj poznávacích procesů ovlivňuje i sebepojetí dítěte. Předškolák přejímá názory dospělých na sebe sama nekriticky, tak jak jsou mu

předkládány. Také o sobě uvažuje, zatím však s tendencí k fantazijnímu zkreslení sebepojetí. Součástí dětské identity jsou různé sociální role (Vágnerová: 2000).

I v předškolním období stále plynule pokračuje poměrně rychlý vývoj CNS. Okolo čtvrtého roku přechází inteligence ze stadia symbolického (předpojmového) myšlení na úroveň myšlení intuitivního (názorového). Dítě nyní začíná uvažovat v celostních pojmech. Myšlení je však zatím předoperační. Nepostupuje dle logických operací a je tedy závislé na názoru ostatních (Langmeier a kol.: 1998). Myšlení předškolního dítěte se dá také charakterizovat jako prelogické a egocentrické, vázané na subjektivní dojem. Jedním z předpokladů k nástupu do školy je překonání této překážky (Vágnerová: 2000).

Rozvoj jedince v mnohosti jeho kvalit fyzických, psychických i sociálních je celoživotní proces determinovaný několika faktory. Osobnostní profil každého jedince v kterémkoliv okamžiku jeho života je složitou výslednicí vlivů dědičnosti, prostředí i výchovy a podíl těchto faktorů můžeme často jen velmi obtížně identifikovat. Jejich vlivy se vzájemně pronikají, integrují a paralyzují a dávají tak vznik historicky neopakovatelným rysům osobnosti, promítajícím se do její sféry intelektuální citové i volní a projevujícím se v jejím přístupu ke skutečnosti, v jejich potřebách a zájmech i v jejím sociálním chování. Na vývoj osobnosti tak působí vnitřní biologické podmínky, vliv prostředí a vlastní činnost člověka (Čechová: 1998)

## **J. Langmeier ve své knize charakterizuje vývoj základních schopností a dovedností v jednotlivých letech**

Tříleté dítě

Hrubá motorika: střídá nohy při chůzi ze schodů i do schodů, umí jezdit na tříkolce; jemná motorika: navléká korálky na šňůrku, staví věž z kostek; grafomotorika: napodobí kresbu kruhu podle předlohy; pojmenuje jednoduché



osoby, věci, základní činnosti podle obrázku; asociativní hra: začíná spolupracovat s dětmi, převládají úkolové a sociální hry – na maminku a tatínka, aj.; sebeobsluha: obléká se s malou dopomocí, udržuje hygienické návyky; Slovní zásoba roste rychle, věty jsou delší se známkami patlavosti. Řeč rozvíjí pomocí krátkých říkadel, rádo naslouchá mluvené pohádce.

#### Čtyřleté dítě

Tento věk je typický neustálým kladením otázky „A proč?“

Hrubá motorika: zvládne stát na jedné noze, chůzi a seskok z lavičky nízko nad zemí; grafomotorika: podle předlohy napodobí křížek; lidskou postavu kreslí ještě jako „hlavonožce“, kdy zřetelně naznačí hlavu a některé rysy obličeje a nohy připojí přímo k hlavě; poznávání: rozezná všechny základní barvy; umí rozlišit pojmy krátký a dlouhý, označení pod, nad, před, za, vedle; matematické představy: chápe co je jedna a dvě, další počítání však stále činí potíže.

#### Pětileté dítě

Hrubá motorika: zvládá jízdu na koloběžce i kole; postaví bránu z kostek, zvládne jednodušší skládky – puzzle; grafomotorika: nakreslí čtverec podle předlohy, kresba lidské postavy již obsahuje více částí – hlava se všemi základními rysy obličeje, trup, ruce, nohy. V řeči se již nevyskytují agramatismy, dítě používá správné pády, časy, osoby. Matematické představy: dítě má pojem číselné řady, ale používá prvky jen do 3 – 5. Zná základní časové pojmy: ráno, večer, včera, dnes a zítra. Sebeobsluha: při jídle, převlékání i hygienu již zvládá samo.

#### Šestileté dítě

Lidskou postavu kreslí již s detaily; běžně kreslí i jiné běžné věci – domy, stromy, auta. Řeč je plynulá, dítě mluví v krátkých větách. Slovní zásoba činí asi 2500 až 3000 slov. Předškolní dítě dokáže vysvětlit rozdíly mezi jednoduchými pojmy. Počítá bez zaváhání do deseti i více. Dokáže také napsat některá písmena a číslice. Mělo by zvládnout napsat své jméno. Po dosažení

šesti let by mělo být dítě zralé pro vstup do školy, tzn. vedle hry má také potřebu práce. Hlásí se o jednoduché úkoly, je při nich trpělivé a soustředěné. Ne všechny děti jsou však stejně vyzrálé ve všech vývojových oblastech (1998).

### **Vývoj divácké gramotnosti podle psychologa J. - U. Roggeho**

Tříleté až pětileté děti mají vnímání filmu zaměřeno na jednotlivosti. Přitom mohou věrně reprodukovat detaily. Často se jim ale do vyprávění mísí vlastní zkušenosti. S věkem stoupá schopnost participace na ději, která se projevuje poznámkami, výkřiky, mimikou, gesty, fyziologickými projevy. Pozornost ale dětem vydrží jen krátkodobě a střídají se v ní fáze intenzivnější a fáze úniků do vedlejších činností.

Děti šestileté až osmileté už se nenechávají strhujícím dějem „převálcovat“. Jsou schopné použít obranné mechanismy typu: „To je nuda“, zároveň jsou schopné se vcítit a soucítit. Tento prožitek – nazývaný flow (proud) se projevuje nejčastěji zrychleným dechem, pocením, němými výrazy, nereagováním na oslovení. Svému napětí ulevuje jen drobnými pohyby prstů, pohráváním si s vlasy, tisknutím se do křesla, křečovým držením hračky nebo krátkými pohyby při přisedávání a odbíhání. Jakákoli taková kompenzace uvolňuje a snižuje zátěž. V žádném případě by dospělý neměl děti za toto chování odsuzovat nebo mu pořady tyto projevy vyvolávající zakazovat.

Teprve kolem devátého a desátého roku se rozvíjí schopnost komplexnějšího porozumění filmu. Detaily zůstávají stále důležitou složkou děje, ale dítě je schopno rozlišit hlavní a vedlejší dějové složky. V tomto období začínají chlapci oproti dívkám své citové zážitky skrývat.

Až v jedenácti letech přestávají být detaily ve filmu či vyprávění důležité. Děti jsou schopny rozpoznat hlavní složku děje a začínají si být vědomy, které filmy jsou či nejsou pro ně vhodné. Rády po shlédnutí nevhodného filmu šokují dospělé, když o něm vyprávějí (Blažek: 1995, s. 171,172).

### **Proces socializace**

Současná média mají podstatnou moc podílet se na socializaci

jednotlivce, na jeho včlenění do společnosti a na utváření a formování jak jedince, tak i celé společnosti (Burton, Jiráček: 2001, s. 15).

Hlavní složkou stimulace psychického vývoje je sociální prostředí. Jedinec se v průběhu života adaptuje na prostředí, do něhož se narodil. K sociální adaptaci dochází postupně v procesu socializace, ve kterém je zahrnuto sociální učení. Na jeho základě jedinec upravuje své chování, neboť se učí postojům, motivům a způsobům jak dosahovat cíle. Toto učení má významnou úlohu také při utváření charakteru. Důležitým socializačním činitelem je rodina, škola, sdělovací prostředky, zájmové organizace apod., které jedince formují ve výchovném procesu (Jůva: 2001).

Pro socializaci dítěte je důležité, aby se seznámilo s celou řadou rolí, které je v životě čekají a do nichž se bude muset zapojit jako aktivní účastník. Společnost vyžaduje, aby si její členové osvojili celou řadu norem společenského jednání, konvencí a sociálních rolí. Televize je přitom přirozeným médiem, které zprostředkovává normy, konvence a role v konkrétních (byť mnohdy fiktivních) situacích a je dostupná prakticky všem dětem. Postavy vystupující v televizi nabízejí modelová jednání, z nichž si děti mohou brát příklad. Děti přitom nemusí přímo napodobovat své oblíbené hrdiny, ale pravděpodobně si osvojují hodnoty, postoje a pravidla, jimiž se tyto postavy řídí. Tak se dítě dovídá o některých zásadních společenských normách a konvencích, jejichž osvojení tvoří kostru socializace, tedy například o očekávání spojené s rolí mužského a ženského elementu, o stereotypech ve volbě povolání, o rodinných stereotypech apod. Televize se stala tím, kdo se o dítě stará, je vychovatelkou a společnicí dětí neboli jedním z oblíbených baby-sitterů. Děti se od ní učí, ač většina programů má nízkou morální hodnotu. Je tím, kdo se o ně často „stará“ ( Matoušek: 1999).

### **1.3 Mezilidská komunikace a média**

*„Lidské bytosti žijí odjakživa ve světě komunikace, ale my žijeme ve světě mediální komunikace, v němž můžeme překonávat velké vzdálenosti, cestovat napříč zeměmi, a přitom zůstat v pohodlí našeho obývacího pokoje.*

....Je nám dopřáno odhalit, že jiní lidé žijí na světě úplně jinak než my. Můžeme se dovědět, že ne každý žije ve světě mediální komunikace a že ne každý, kdo do něj patří, v něm žije stejným způsobem.

Grosberg, L. - Wartella, E. - Whitney, D. CH. (1998):  
*MediaMaking: Mass Media in a Popular Culture*, s.3 (Burton, Jiráček: 2001, s. 13)

Nejpřirozenějším prostředkem vyjádření vzájemnosti je **komunikace**. Podle Křivohlavého ji můžeme pojmenovat synonymem sdílení. Vypovídá tak o potřebě po sounáležitosti. Právě při komunikaci dochází k výměně určitých sdělení, která nejsou ovšem předávána jen jednostranně. Jedná se o vzájemnou sounáležitost, kooperaci, sdílení společného. Daná bytost se při kontaktu určitým způsobem naladí na druhého, čímž prezentuje především sebe sama, to co vyvěrá z jejích vnitřních zdrojů. Je to nezanedbatelný proces, který může podporovat vznik a rozvoj osobnosti, která pak není jen výsledkem vnějších okolností, ale zejména těch vnitřních, ji formujících. Mezi sebou se dorozumíváme a podle obsahu sdělení pak na sebe určitým způsobem navzájem reagujeme (Helus: 2004).

Vývoj osobnosti je formován projekcí mezilidských vztahů a komunikace je svébytnou, zcela jedinečnou identitou sebe sama.

Komunikací se rozumí sdělování a sdílení, tj. předávání a přijímání významů mezi lidmi. Jako významy mohou být komunikovány poznatky, hodnoty, normy, dovednosti a podobně. Komunikace je určitým specifikem a souvisí s jinými formami spojení mezi lidmi jako jsou kooperace (= společné působení lidí na předmět činnosti pomocí prostředků a na její koordinaci se podílí komunikace) a interakce (= vzájemné ovlivňování lidí pokud jde o názory, postoje, vlastnosti apod.) Komunikace se podílí na fungování vztahů mezi lidmi vůbec. Pojmy komunikace a interakce jsou spolu spjaté. Nelze je rozdělovat – jejich vztah bývá chápán dvojím způsobem. Komunikace je považována za dílčí případ interakce nebo jsou komunikace a interakce chápány jako dva různé aspekty jednoho procesu. Právě komunikace je nezbytným základem všech sociálních interakcí. V bezprostřední komunikaci hrají kromě jazyka významnou

roli i neverbální náznaky, které účastníci používají k interpretaci toho, co druzí říkají a dělají. Komunikace pomocí média je také dialogem, stejně jako komunikace mezi lidmi. Může se však stát, že jedna strana pouze vysílá a druhá jen přijímá. S rozvojem písma a elektronických médií (rozhlas, televize, Internet) se komunikace do jisté míry odděluje od bezprostředního kontextu sociálních vztahů.

Ve světě médií převažuje komunikace s lidmi neznámými. Média jsou prvkem komunikačního řetězce, který není součástí lidského těla ani jeho biologickým produktem, a přitom je záměrným lidským výtvozem (Blažek: 1995, s. 240 – 243).

Rozsah působení je charakteristickým rysem mediální komunikace. Díky této schopnosti oslovit obrovské množství příjemců se média stávají nepřekonatelnými komunikátory, kteří nemají konkurenci (Burton, Jiráček: 2001, s. 18).

### **Mediální výchova**

Průřezové téma mediální výchovy nabízí elementární poznatky a dovednosti týkající se mediální komunikace a práce s médii. Mediální výchova má vybavit děti základní úrovni mediální gramotnosti. Ta zahrnuje jednak osvojení si některých základních poznatků o fungování a společenské roli současných médií, jednak získání dovedností podporujících poučené, aktivní a nezávislé zapojení jednotlivce do mediální komunikace. Především se jedná o schopnost analyzovat nabízená sdělení, posoudit jejich věrohodnost a vyhodnotit jejich komunikační záměr, popřípadě je asociovat s jinými sděleními. Dále pak orientaci v mediovaných obsazích a schopnost volby odpovídajícího média jako prostředku pro naplnění nejrůznějších potřeb - od získávání informací přes vzdělávání až po naplnění volného času. U předškolního dítěte bychom si měli uvědomit, že hlavní náplní tohoto období by měla být především hra a společně strávené chvíle s rodiči, sourozenci či vrstevníky. Malé dítě musí nejdříve dospět v oblasti vědomostí, dovedností, schopností, v oblasti postojů a hodnot, aby mohlo být rozvíjeno v mediální oblasti. (Hájek: 2004, s. 15)

## 2 Přístup k médiím v současnosti

Jistě by se našli lidé, kteří v pojmu média nevidí žádný problém. Pavel Říčan s Drahomírou Pitharovou však přirovnávají média, konkrétně televizi, k jídlu. Může se tělesná potrava na talíři nějak podobat duševní potravě na obrazovce? Každý z nás ví, že správně jíst se nenaučil sám od sebe a ne každé jídlo je pro všechny lidi vhodné. Potravou pro naši duši je vše, co přijímáme z obrazovky. Je to stejně důležité jako konzumace běžných potravin. Média obecně mají vliv na naši inteligenci, povahu i rozhled. Mohou v nás probouzet citlivost, ale i otupělost, přejícnost a stejně tak i sobectví. Duše se sama o sobě nemůže bránit příjmu nevhodné stravy. V dnešní době je však velký výběr duševní potravy. Můžeme čerpat z televize, kina, rádií, stejně tak i z knih či časopisů. Čím svobodnější má člověk volbu sám si vybírat, tím je větší riziko odpovědnosti v utváření jeho duše i vlastního života. Dokud nebyla žádná média, lidé si udělali čas na vyprávění příběhů nebo zpívání písní. To bylo jejich duševní stravou. Pak však vznikla média nová - přitažlivá a dostupná. Příběh se stal zajímavějším v barevném provedení na velkém plátně s úžasným zvukem už jen proto, že působí na více smyslů v jeden okamžik. Pro diváka to není tak namáhavé jako samotná četba nebo soustředěné naslouchání. Dostupnost médií se projevuje jak pohodlností při sledování filmu doma u televize, tak i po finanční a časové stránce. Přitažlivými se média stala možností výběru z velkého množství nabídky. Jedním z nejpřitažlivějších je virtuální realita neboli „virtualita“. Jedinec se stává aktivním účastníkem děje přímo na obrazovce pomocí speciálních brýlí. V tomto virtuálním světě může zažívat něco zcela jiného než v jeho běžném životě. Z těchto fiktivních snů se však těžko vrací do skutečného života (1995, s.7-13).

Díky médiím jako je televize přestává být vzdělanost předpokladem pro porozumění tomu, co sděluje. Divák je zahlcen slovy, aniž by měl čas o nich uvažovat. Barva a tón slov umocňují prožitek, avšak stále jsou až na druhém místě. Děj ovládá promítaný obraz zprostředkovávající virtuální realitu. Vliv televize je natolik silný, že se jen těžko odolává. Současnou otázkou tedy je,

zda opravdu mají některá média škodlivý vliv na výchovu dětí a na narůstající kriminalitu mládeže. Smutným faktem dnešní doby je, že násilí patří k životu. Utajit nebo skrýt jej před dětmi nic neřeší. Nutností se stává děti proti nástrahám života vyzbrojit přiměřenou výchovou, ctící morální normy a podněcující k pozitivnímu a etickému jednání. Podstatou je uvědomění si, že televize ani jiná média děti nevychovávat ani je vychovávat nemají. ( Rodina a škola: 9/2006, s. 20)

**G. Burton a J. Jiráček ve své knize předkládají, několik konkrétních vlivů, které se ve společnosti vůči médiím prosazují.**

- *Změna postoje, myšlení a poznávání*: média jsou schopna změnit myšlení lidí a nazírání na svět tím, že ovlivní jejich postoje k druhým lidem i k nejrůznějším tématům; prostředkem může být sklon médií předvádět „stereotypizovaný“ pohled na společnost a její členy.\*

- *Kolektivní reakce / morální paniky\**: média jsou schopna vyvolat *nepodložené obavy a úzkosti* (projevující se nejčastěji jako silné pohoršení veřejnosti zprostředkované médii), týkajících se např. dodržováním zákonů a pořádku či veřejného zdraví.

*Individuální reakce / emocionální odezvy*: média ovlivňují lidi tím, že v nich předloženými obsahy vyvolávají emocionální i racionální odezvy; účinek spočívá v tom, že sdělení vyvolá obavu, úzkost a snahu něco změnit

- *Nastolování agendy*: média jsou schopna určit hierarchii témat, která jsou pro společnost i jedince důležitá; doplňkem jsou úvahy o *rozptylujícím účinku* médií, kdy jsou média schopna odvést pozornost od důležitého tématu k tématu méně důležitému, zato atraktivnímu pro společnost.

- *Odcizení*: média jsou schopna lidi navzájem izolovat, odvést od aktivní účasti na společenském životě

- *Znecitlivění*: tato teorie vychází z toho, že je-li někdo soustavně vystavován mediálnímu působení, tak vůči němu citově zhostejní; k této teorii inklinují ti, jež se obávají, že média snižují náš práh citlivosti k násilí.

---

\* morální paniky jsou mechanismy, jimiž nerovnostatkářská společnost posilují vládu nad uspořádáním společnosti v odpověď na objevivší se ohrožení společenského pořádku – Philo1999)

- *Učení*: média mohou lidem předávat nové poznatky, informace, rozšiřovat jejich poznání i strukturu postojů a přesvědčení; tento vliv je chápán pozitivně, ale i negativně - v případech, kdy může být agresivní děj pohnutkou a návodem k agresivnímu činu jedince.
- *Socializace*: média mohou předložit jedinci normy, hodnoty a přijatelné vzorce chování, které mu umožní zapojit se do běžného života příslušné společnosti
- *Společenská kontrola*: média mohou kontrolovat, ovládat i řídit publikum tím, že dávají přednost argumentům, které podporují shodu i zákony společnosti v níž působí.
- *Definování skutečnosti*: média definují to, co lidé považují za opravdové, normální a správné.
- *Podpora a posilování dominantní ideologie*: média jsou schopna skutečnost definovat, ale i podporovat a prosazovat převažující pohled na svět, na mocenské vztahy mezi skupinami a ve společnosti; tím se média stávají významnou společenskou a kulturní silou, s jejíž pomocí si mocenské elity udržují nadvládu nad ostatními; k této oblasti se váže představa, že lidé, kteří o příslušné oblasti nemají žádné předchozí znalosti, jsou náchylnější médiím věřit.
- *Zpětný účinek*: fakt, že je nějaká skutečnost, událost či akce předmětem zájmu médií, ovlivňuje samotný průběh události
- *Trivializace*: média – především televize mají sklon zjednodušovat věci, kterým se věnují, aby přilákala a udržela pozornost příjemců (Burton, Jiráček: 2001, s. 353 – 357).

## 2.1 Předpokládané vlivy

Podle klinického psychologa Adama Suchého existují desítky teorií mediálního vlivu. Za pomoci několika stovek experimentů byly sledovány krátkodobé účinky vlivu mediálního násilí v laboratorních, ale i v přirozených podmínkách. Podle Ivo Čermáka „*může násilí v televizi přispět k růstu agrese jedince, avšak podmínky, za nichž se tak děje, jsou přinejmenším nejasné*“ (Rodina a škola: 9/2006, s.18,19).



Média mají určitým způsobem jedinečné postavení ve společnosti. „Věnují se komunikaci mezi lidmi – a komunikace je soubor společenských dějů, v nichž se podavatel (tedy i médium) a příjemce (tedy i publikum) snaží jeden druhého dle svých komunikačních možností ovlivnit. Proto lze předpokládat, že média mají na publikum účinný vliv“. Vlivy médií na jednotlivce či společnost je však velmi těžké prokázat (Burton, Jiráček: 2001, s. 374). Lidé ovlivnění médiem nejednají okamžitě, může se stát, že nejednají vůbec. Jsou ovlivnění více faktory, tím je tedy třeba brát v úvahu více proměnných, nejen konkrétní vliv médií. Každý jedinec je jiný, všichni nemohou reagovat stejně, protože každý má jiné zkušenosti, jiný charakter, jiné potřeby, řeší jiné osobní problémy, apod. Vliv médií na jedince může mít i dlouhodobější charakter. To znamená, že reakce na médium nepřichází bezprostředně po mediálním prožitku, ale dostaví se za delší dobu. Změny se mohou projevit např. v postojích a názorech. Je však zdlouhavé, složité a těžko ověřitelné, zda změny v chování, jednání, postojích jsou opravdu výsledkem mediálních nebo jiných vlivů (Burton, Jiráček: 2001, s. 349, 350).

Obavy z toho, jak může televize ovlivnit děti, se vyskytují od chvíle, kdy byla televize vynalezena (a jsou ostatně jen pokračováním obav z toho, jak mohou děti ovlivnit tištěná média, například kreslené seriály). Tyto obavy se stupňují spolu s tím, jak se zrychluje technologický vývoj, a děti se stávají při konzumaci médií stále méně závislými na rodičích a dospělých obecně. Média - a zvláště televize, video a tzv. nová média (počítače a internet) - se stala „třetím dospělým“, který vedle otce a matky (případně prarodičů) tráví s dítětem nejvíce času.

Mezi její negativa tedy patří především to, že ochuzuje duševní život populace (ve filmech se mluví ve frázích, což vede k ochuzení komunikace) a učí konzumnímu způsobu života; deformuje fakta a tak vytváří falešný pojem o světě.

Je nesporné, že učí negativním vzorům, případně vede k napodobování většinou však agresivního chování (už u nejmenších: Tom a Jerry) - nastává otupění k určitým podnětům. Právě „poskytovanou“ brutalitou i pornografičností

otupuje lidské citění, vede k povrchnosti a stává se nástrojem manipulace s jednáním a myšlením lidí (reklama). Je poutavá tím, že nabízí intenzivní podněty ze seriálů proti fádní realitě, ukazuje adrenalinové sporty, ale také kriminální chování. Dříve by člověk reagoval bouřlivou negativní emocí, dnes ne - vede k bezcitnosti. Pořady, které se dříve vysílaly v pozdních nočních hodinách, mají dnes možnost diváci shlédnout v odpoledním čase. Masová kultura je nástrojem manipulace - nabídka plodí poptávku (potřeby) – když někomu něco vnucují, vyvolá to v něm potřebu, kterou dříve neznal (reklama).

O účincích médií se ve veřejné sféře mluví spíše jako o negativním společenském jevu. Většina úvah o předpokládaných efektech mediální komunikace má ambivalentní povahu, tzn. účinky nelze chápat jako jednoznačně pozitivní ani naopak zcela negativní (Burton, Jiráček: 2001, s. 357).

Pozornost vlivu médií vyvolává možný účinek mediálního násilí, tím se rozumí zobrazování agresivního chování, vedoucí k poškození či zranění, popřípadě k usmrcení člověka nebo zvířete. Ovlivnění jedince může být v přímé nápodobě, nebo vyvolává úzkost, znecitlivění, apod. Účinky vlivu je možné rozdělit na *krátkodobé*, sem řadí možnost vyvolání násilného či agresivního chování, možnost vyvolání strachu a možnost znecitlivění vůči násilnému chování. Mezi *dlouhodobé* účinky řadí možnost změny v chování, zvýšené obavy lidí, že se sami stanou obětí nějakého násilí a změny v postoji k „reálnému“ násilí, kdy lidé přistoupí na myšlenku, že násilí je přijatelné. Rozděluje je na fyziologické (vědomím nekontrolovatelné reakce organismu, jako je pocení, zrychlené dýchání, apod.), emocionální, poznávací, postoje a behaviorální\* (Burton, Jiráček: 2001, s. 370, 371).

### **Pozitivní vlivy médií na dítě předškolního věku**

- Pro dítě přinášejí média možnost nepřímého *učení v přitažlivé, zábavné a moderní formě*. Tvary na obrazovce mohou *probouzet a udržovat uměleckou a individuální zvědavost, obohacovat vlastní prožívání*.

---

\* behaviorální – tzn. změny v chování

- Média jakými jsou počítače a počítačové programy podporují u dětí *rozvoj schopností potřebných pro úspěšné zvládnutí přechodu na základní školu.*
- Počítačové hry rozvíjí *schopnost zrakového vnímání, soustředění, myšlení, podporuje ve vývoji senzomotoriky, početních představ, rozvíjí se jemná motorika.*
- Ovládnutím mediální techniky je podporována mechanická paměť - zapnutí a vypnutí počítače, televize, aj.
- Pozitivně jsou rozvíjeny i vlastnosti dítěte, jako je *sebedůvěra, trpělivost, postřeh, rychlost, pozornost a předvídavost, pružná rozhodnutí při strategickém jednání.*
- Média jako jsou televize, rozhlas, internet mohou nejen *obecně informovat*, ale mohou i *vysvětlovat a objasňovat události a fakta.*
- Pozitivní vytváření stereotypů a *aktivní přístup k novým technologiím.*
- Úloha médií při *integraci handicapovaných jedinců.*
- *Mediální komunikace jako pomoc v handicapu.*
- *Svět handicapovaných dětí v mediálním prostředí.*
- *Problematika minorit v mediální výchově.*
- Možnost *zvyšování dovedností v mediálním prostředí* – děti často předčí v ovládnutí médií dospělé jedince (ot. předškolní pedagogika; Švejda: 2007, Deissler: 1994).

### **Negativní vlivy médií na dítě předškolního věku**

- Návyk *pasivní konzumace* je možno považovat ze nejzávažnější z negativních vlivů televize. Pod tímto tlakem pak žijí děti v neskutečném světě. Jejich *fantazie a vlastní aktivita je potlačována* a ubíjena.
- Dalším z nebezpečí je fyzická a psychická *nepřiměřenost obsahu televizního vysílání* předškolním dětem.
- Používáním a sledováním médií může docházet k *fascinaci* – dítě má tendenci se s mediální postavou *ztotožnit* a ve svém jednání ji *napodobovat*.
- Dlouhodobějším sledováním nevhodných pořadů může docházet k *imitaci násilí* viděného na obrazovce. V návaznosti na to se jedinec *stává imunním a*

*necitlivým vůči hrůzám násilí, které vidí.*

- Nejsnáze odstranitelné jsou problémy *spojené s psychohygienu sledování televize*. Negativní vliv na zdraví a psychiku dítěte vzniká hlavně nepřímo, dlouhodobým sledováním televizních pořadů a sledováním pořadů nevhodných věku dítěte nebo dlouhodobým vysedáváním u počítače.
  - Děti jsou při sledování televize často *napjatými, ale nezúčastněnými pozorovateli*, jsou v zajetí obrázků.
  - Řeč se omezuje na výkřiky údivu, *ochuzuje se rozvíjení aktivní slovní zásoby*.
  - Dlouhodobým sezením u počítače, či televize je větší pravděpodobnost k *deformování stavby těla* – nesprávné držení těla, tendence k oslabení svalstva, obezita, zhoršení zraku.
  - Při jednostranném řešení úkolů, kdy děti znají správnou odpověď, *neprocvičují přemýšlení*. Neznají-li správnost úkolu, zkouší odpovědět formou pokusu a omylu. Netrénují mozkové buňky, ty se dále nerozvíjejí a mohou tzv. „zakrňovat“.
  - Působení televize, videoprogramů a nevhodných pořadů, velké množství drastických a morálně zhoubných situací *oslabuje nervovou soustavu dětí a vede k deformacím* v mnoha směrech.
- (ot. předškolní pedagogika; Švejda: 2007; Deissler: 1994).

### **Vliv médií na psychiku dítěte**

*„Dítě není prázdnou nádobou, do níž by měl moudrý dospělý postupně nalévat poznatky a příkazy, ale je partnerem, který právě díky své „naivitě“ a „nezkušenosti“ dokáže vidět zdánlivě samozřejmé a zdánlivě jediné možné situace jako problematické, pootevřené a změnitelné“* (Blažek: 1998, s. 41).

Podle Blažka lze najít kořeny některých psychosociálních poruch v raném dětství, a to zejména ve vztahu matky s dítětem (Blažek: 1998, s. 34). J. Furlan ve své práci „Pedagogizace životního prostředí“ přímo uvádí: *„Televizní obraz bude stále dokonalejší, obrazovka bude zabírat celou pokojovou stěnu, obraz bude barevný, trojrozměrný. Tím dosáhne celé iluze*

*skutečnosti.*“ Dlouhodobé vysedávání dětí u televize, spojené s nezájmem rodičů, nemusí být pro duševní vývoj dítěte přínosem, dokonce se může stát dítěti škodlivé. Je třeba zvážit, do jaké míry může televize sehrát kladnou roli, zda se může stát jedním z činitelů prostředí, které odhalí nové, moderní možnosti působení na duševní vývoj dítěte, podpoří výchovné úsilí rodičů a vychovatelů a zajistí kultivující estetický prožitek jedince. Systém televizního působení na diváka je z hlediska obsahu i rozmanitosti forem nejuniverzálnějším. Vzniká dilema, zda je v moci tohoto systému stát se ve vztahu k dětem moderním prostředkem výchovy, anebo je v něm převážně nebezpečí, že se stane nebezpečnou drogou. (otázky z předškolní pedagogiky).

Obecně mohou mít média na děti značný vliv. Dítě bývá vnímáno jako bezbranný, bezradný a nekompetentní příjemce, který není schopen se před mediovanými sdělení jakkoliv chránit. Avšak jednotlivé skupiny dětských diváků jsou diváci vyspělí a nakládají s mediálními sděleními aktivně i poučně.

Děti do určitého věku, přibližně do osmého roku života, nejsou schopny oddělit a rozpoznat realitu od fikce\*. Dítě však potřebuje fikci už proto, aby mělo možnost si vyzkoušet jiné životy a mělo možnost poznat, co je mu blízké, v čem rozvíjí své schopnosti. Na druhé straně by však dítě nemělo vymyslet stavět nad realitu. Mělo by zvládat přechod z fiktivního života do reálného, aniž by to mělo nějaké negativní následky. Mělo by být spíše posilněno (Blažek: 1995, s. 179). Od osmého roku věku je tedy malá pravděpodobnost, že by násilí v televizi mohlo dítě v oblasti chování nějak ovlivnit. Nelze ovšem podceňovat vlivy, které na nezkušené a nevyzrálé dítě působily v mladším období, a jejichž důsledky se mohou projevit později. Televize je také zdrojem, ze kterého děti přijímají příklady modelového chování v nejrůznějších rolích. Ovlivňuje je v oblasti nápodoby a změny postojů. Dalo by se předpokládat, že dítě si osvojí především nejhorší modelové chování a nejméně žádoucí postoje, prokázané to však ze žádných výzkumů dosud není. Pravděpodobnější však bude, že dětských diváků se média dotknou po stránce sociálních rolí nebo představ o budoucím povolání (Burton, Jiráček: 2001, s. 367, 368).

---

\* Reálný děj, je zobrazení skutečných událostí, v nichž došlo ke konkrétnímu jednání; fiktivní děj spadá do oblasti smyšlených příběhů. (Burton, Jiráček, 2001: 371)

## 2.2 Média v souvislosti s riziky výchovy

„Chceme-li pro své děti něco udělat, naučme je skromnost“ ( Blažek, 1998, 44).

Výchovou je rozuměna výchova v rodině, mateřské škole, až po celoživotní vzdělávání. Právě proto se v následujícím textu budeme zabývat otázkami působení médií na dětského diváka především v kruhu rodinném a prostředí mateřské školy, která je pro děti předškolního věku typická.

Řada dětí má velké problémy proto, že mu dospělí bezpečí neposkytují. Mají své starosti, pracují, chtějí se realizovat, neumějí to. Dítě povyroste, přijde do školky a mohlo by se stát, že ta mu v řadě případů také pocit bezpečí nedá. Od dospělých slyší, jak je hloupé, zlobivé, špatné. V této době ještě děti nejsou natolik silnou osobností, aby takové výtky ustály. Mohou se tvářit nebojácně, ale ve většině případů to tak není. S největší pravděpodobností pak nebudou hledat úspěch a uznání ve školce, protože tam to nejde, ale budou ho hledat někde jinde. Potom i televize může mít větší vliv. Žije-li dítě v rodině, kde jsou vztahy přijatelné, právě tak jako jeho vývoj, nemůže ho žádný film nebo počítačová hra přivést k násilí. Avšak pokud dítě vyrůstá v podmínkách horších nebo dokonce špatných, může pro něj hrdina počítačové hry sehrát roli důležitého vzoru. Klíčová postava, jež je úspěšná, obdivovaná a má vždy pistoli, kterou všechny přemůže, vyvolává v dětském diváku pocit, že tato cesta je ta správná.

### Pohled na média očima dospělých a dětí

„Pokud někoho děsí, že jeho děti negativně ovlivňuje televize, ale dosud ho ani nenapadlo, že srovnatelně špatný vliv může mít i médium masového působení zvané škola, má co dohánět“ (Blažek: 1995, s. 35).

Dospělý by měl být vždy nablízku, pokud dítě předškolního věku pracuje na počítači, či se dívá na televizi, nebo v nejlepším případě pracovat a dívat se

s ním. Jen tak má možnost získat informace o pořadu a trávení volných chvil dítěte. Aby bylo dětem usnadněno hledání vlastního názoru, je třeba, aby dospělí klidně a jasně řekli svůj názor na konkrétní program či scénu. Je důležité volit slova a tón sdělení tak, abychom dítě svým názorem nezranili. Dospělí totiž po médiích, se kterými se děti setkávají, chtějí, aby měli spíše formu encyklopedickou, poučnou nebo jinak jakkoli vzdělávací. Děti však při sledování televize, stejně tak i při čtení knihy, hledají mimo jiné i odreagování. Dříve než dospělí odsoudí nebo pochválí nějakou zábavu, měli by se pokusit zamyslet na jakou cílovou skupinu je zaměřena. Zda rozvíjí lidské rysy, jestli lidé mají možnost sami přemýšlet, sami hledat, sami tvořit – nebo byli jen pasivními příjemci. Důležité je povšimnout si, zda lidé odcházejí pozitivně změněni a naladěni (Blažek: 1998, s. 273).

V rodině se každý člen stává vychovatelem dítěte, které přichází do styku s médií typu televize a počítač. Dospělý by se měl naučit porozumět sledovanému pořadu tak, jak ho pravděpodobně dítě vnímá, a po jaké stránce ho může obohatit.

Po shlédnutí televizního pořadu by měl být čas, kdy si rodič či pedagog s dítětem promluví. Pro dítě je důležité zopakovat si, co právě vidělo, a ujistit se, zda je jeho chápání správné. Dospělí by však na dítě neměli s otázkami naléhat, měl by vzniknout prostor na otázky ze strany dítěte. Možné následky jako jsou poruchy spánku noční děsy mohou nastat, jestliže je dítě uloženo ke spánku ihned po skončení pořadu ve fázi dohry.

### **Média v rodině**

Každodenní součástí života rodiny je bezesporu sledování televize. Jednotliví členové rodiny však mohou upřednostňovat jiný typ pořadu, pak záleží na kompromisu členů rodiny. V otázce sledování televize v rodině jsou dva protipóly. Tím prvním je fakt, že rodina u televize ztrácí své aktivní zapojení se a upadá před obrazovkou do pasivity. Na druhé straně, která je pravděpodobnější, je fakt, že médium, u kterého rodina tráví společné chvíle, nabízí náměty ke společným diskusím. Témata ke společným vzpomínkám a

vlastním představám. Samozřejmostí není ani tvrzení, že rodinní příslušníci a jiní televizní diváci se stávají otroky televizní obrazovky. Obecenstvo před jakýmkoliv médiem můžeme rozdělit na „náruživé diváky“ a „vlažné diváky“. To, že doma má jedinec televizní přijímač či počítač neznamena, že z něj bude náruživý divák. Je třeba zohlednit veškeré vnější i vnitřní faktory, jež na jedince působí (Burton, Jiráček 2001, s. 369).

Na pracovním rozvrhu rodičů závisí také čas k jídlu a spánku. Jestliže se v rodině stalo zvykem, že ihned po návratu domů se zapíná televize, je velkou pravděpodobností, že se dětem během pracovního týdne dostane od rodičů málo podnětů ke kreativnímu přístupu při zacházení s časem (Deissler: s. 25).

Příznivý vliv, aby se sledování televize neprojevovalo negativně, mají rodiče, kteří jsou nápadití, tvořiví, oceňující zodpovědnost a stabilitu, ti jež odmítají tvrdou disciplínu a tělesné tresty. Rodiče, jež si najdou čas na rozhovor se svými dětmi, ti, kteří se sami málo na televizi dívají a svět nevidí jako děsivý a zlý (Singer: 1998, in: Blažek: 1995, s. 146). Negativní vliv může mít televize, jakmile klesá pozitivní působení ze strany rodiny. Špatné je to v domácnostech, kde převládá autoritářský styl výchovy, problémy se řeší převážně agresivními metodami a kde se surovostem v televizi nečelí ze strany ani rodiny, ani kamarádů. Žádoucí se naopak stává rodina, kde převládá sebevědomě demokratický výchovný styl (Blažek: 1995, s. 153).

#### **Podle PhDr. Suchého je rizikovým vůči médiím dítě:**

- mladší dvanácti let
- které sleduje televizi, video, DVD nebo počítač více jak 3 hodiny denně
- mezi jehož oblíbené pořady patří akční, násilné a hororové filmy
- hrající na počítači bojové hry a tzv. „střílečky“
- které nežije ve spořádaném sociálním prostředí
- jež je vybaveno silnější dispozicí k agresivnímu chování



## **Média v předškolním zařízení**

Počítač v předškolním zařízení by měl být chápán jako nová metoda práce s dětmi, díky které je dětem umožněno zvykat si na počítač jako na přirozenou součást prostředí. Současné děti se narodily do informační společnosti a těžko se v běžném životě obejdou bez dovednosti používat výpočetní techniku. Ne každá rodina má finanční možnosti dětem domů počítač koupit. Mateřská škola může být i v souladu se specifickými zvláštnostmi daného věku prvním místem, kde se dítě s počítačem poprvé seznamuje. Možnost využívat počítač v předškolním zařízení by mohla být alternativní doplňkovou metodou ve vzdělávání. Tato skutečnost by měla být zanesena ve školním vzdělávacím programu a následně zpracována do třídních vzdělávacích programů (Informatorium 3-8: 2003).

Podle kanadského teoretika masových médií Marschalla Mc Luhana mnohem radikálněji mění hromadná media život lidí tím, jak do něj vstupují, a tím mění tradiční prostorové uspořádání i časový rozvrh jak v rodině, tak i ve škole (in. Blažek: 1998, s. 247). Součástí pobytu v předškolním zařízení jsou i rozhovory na téma pořady v televizi, filmy v kinech či nové počítačové hry. Část dětí, které přicházejí do mateřské školy, se předešlý den dívala na televizi. Učitelka by měla umět rozpoznat, jakou roli hraje televize, počítač aj. média v rodině dítěte a jakou důležitost dítě médiu přisuzuje. V mnoha případech děti vysílání z předešlého dne ještě nemají zažité. V mysli si celý děj, nebo jen některé útržky přehrávají znovu. Když některý pořad vidělo více dětí, navazuje na dané téma rozhovor. Vzhledem k rodině má mateřská škola kompenzační úlohu. Děti mají možnost se s tímto médiem naučit zacházet, seznámit se s riziky a přijmout jeho úskalí (Deissler: 1994).

Přínosem počítačů v mateřské škole je jistě postupné zvykání si na počítače jako na součást prostředí – prevence eventuální závislosti v pozdějším věku. Kladem je též zajištění přístupu k počítači všem dětem bez rozdílu. Speciální programy mohou pomoci při prevenci a nápravě specifických poruch učení a výukové programy mohou přispět k plynulejšímu přechodu na základní školu (informatorium 3-8: 2004).

### 2.3 Média a jiné aktivity volného času

Za volný čas je považována doba, v níž jedinec svobodně, na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost. V žádném dalším životním období není jednatel schopen zajímat se o tak široké spektrum zájmových aktivit jako v dětství a dospívání. Dospělí jdou spíše cestou zúžení okruhu zájmů a prohlubování určitého druhu zájmu a činnosti. Volný čas dětí a mládeže a jeho naplňování pozitivními aktivitami hraje významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka a při jeho pozitivní socializaci.

Z výzkumu zabývajícího se otázkou, čím se ve volném čase zabývají děti ve věku 8 až 12 let, provedeného ve vyspělých státech a srovnávajících rok 1996 a rok 2006 vyplynulo, že největší podíl představuje sledování televize, přičemž tento byl v obou srovnávaných letech v podstatě konstantní a činil kolem 30%. Druhou nejoblíbenější aktivitou byl poslech hudby, který byl v obou srovnávaných letech rovněž v podstatě konstantní a činil asi 20%. Téměř konstantní zůstal také podíl poslouchání rozhlasu, představující přibližně 8%. Poměrně zřetelně však došlo k nárůstu u sledování internetu (ze 2% na 8%) a u hraní počítačových videoher (z 8% na 13%). Tento nárůst samozřejmě znamenal, že děti musely omezit jiné aktivity. Došlo k omezení aktivního sportování (z 11% na 8%), pasivního sportování (sledování sportu na hřišti či stadionu, ze 7% na 3%), k omezení již tak poměrně nízkých uměleckých aktivit (z 5% na 2%) a dále se snížil podíl komunikace dětí se svými vrstevníky (z 10% na 6%). Z uvedeného výzkumu je zřejmé, že děti v tomto věku trávili v roce 2006 přijímáním mediálních sdělení celých 75% veškerého svého volného času. Dále je zřejmé, že došlo k nárůstu trávení volného času sledováním médií, a to na úkor aktivit sportovních, uměleckých i na úkor interpersonální komunikace s vrstevníky (Deyl: 2007).

Důsledkem snížení kvality společenské péče o volný čas mladé generace je v mnoha případech i nárůst negativních společenských jevů. Jestliže společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, může tím, i když jen do určité míry, kompenzovat případné nedostatky školského systému a rodinného prostředí a vlivu. Rodina má však zcela dominantní

postavení vzhledem k osvojení si aktivit ve volném čase. Ovlivňuje dítě nejen tím, jak na něj výchovně působí, ale i svým každodenním životem.

Sociálně patologické jevy u dětí jsou multifaktorově podmíněny. Podílí se na nich i vliv rodiny, vlivy osobnostní, společenské i kulturní. Do této skupiny dětí se zvýšeným rizikem výskytu společensky nežádoucích jevů patří i jedinci, kteří televizi, film a počítačové hry sledují s chronickým zaujetím.

Současný vývoj aktivit dětí v jejich volném čase není příliš pozitivní. Prohlubuje se spíše pasivnost, konzumnost a nenáročnost aktivit a snižuje se celkově jejich frekvence. Pouze jedna aktivita je většinou každodenní, a to sledování televize a hraní videoher, které je dominantním médiem a těžištěm volného času dětí. Sport a ostatní aktivní formy využívání volného času se pro velkou část dětí a mladých stávají příliš namáhavé. Několik desítek let se diskutuje o vlivu filmů, televize a nejnověji počítačových her na psychiku dítěte. Vedle toho, že chroničtí „sledovači“ těchto médií jsou poškozováni na zdraví, poškozován je pohybový aparát, zrak, oběhový systém, nervová soustava a jiné orgány, jsou tito mladí jedinci konfrontováni s násilím. Toto se stalo každodenní součástí zpravodajství i ostatních televizních programů, akčních filmů a videoher.

Aktivity volného času jsou v sociálních a věkových skupinách rozdílné. V životě dětí již mají pevné a významné místo aktivity spojené s informačními technologiemi. Život současných dětí je z velké části naplněn médii, kterými nebyly předchozí generace obklopeny v takové intenzitě. Kniha se tak ocitá v konkurenčním prostředí, v kterém měří své síly. Dnešní děti vnímají televizi, počítač, mobilní telefon jako přirozenou součást svého života. Činnosti spojené s počítačem převyšují klasické aktivity jako je četba knih a časopisů. Současnou etapu vývoje společnosti, ale i celé lidské civilizace, lze charakterizovat jako přechod od tištěných médií k elektronickým technologiím a k multimédiím, což rozhodně znamená pokles četby knih a přesunutí intelektuální aktivity na osobní počítač a internet.

Televize má dnes své místo v každé domácnosti. Její pravidelné sledování je velkým konkurentem čtenářských aktivit. Společné sezení nebo jen

zapnutá televize bez jejího sledování jsou součástí rodinného klimatu. Rodiče se dětem méně věnují, dělají s nimi méně aktivit a méně s nimi komunikují. Televize je sociální i kulturní bariéra přístupu ke čtení a knize, a to jak ve světě rodičů, tak dětí. V rodinách, kde je čas u televize regulován nebo je dítě motivováno k jiným aktivitám, najdeme čtenáře častěji. Pokud tedy dítě tráví u televize méně času, sleduje ji méně pravidelně, má volný čas a ten může být vyplněn jinými smysluplnými aktivitami. Porovnat bych mohla i prokazatelný příznivý vliv četby na vzdělání, výkonnost a subjektivní prožitek a časté, dlouhé sledování televize. Moderní média jednoznačně působí proti vzdělání a individuálnímu rozvoji dítěte. Rodinné prostředí, které je ve volném čase prosyceno sledováním televize, oslabuje předpoklady dětí pro četbu knížek. Přitom to, zda děti čtou, má významný vliv na řadu dalších oblastí života dítěte, nejen ve vzdělání, ale i v životním stylu, budoucí profesi a životních vyhlídkách.

### **Upřednostňování média před četbou**

Konkrétně video a televize postupně potlačuje čtení knížek. Televize jako pasivní forma předávání velkého množství informací rychle nahrazuje v mnoha směrech aktivnější čtení. Lidé v současné době raději dávají přednost filmovým adaptacím literárního díla, než aby si přečetli knihu, která klade na čtenářovu fantazii vyšší nároky.

Rodina má v procesu vytváření pozitivního vztahu ke čtení význam zcela zásadní. Aby se dítěti čtení knih zalíbilo, nestačí jen plná knihovna, ale především vzor rodičů. Pro čtenářskou budoucnost dítěte a pro kladení základů čtenářské gramotnosti je velmi důležité pozorovat své rodiče při čtení, vidět jak je čtení baví a o přečteném hovoří. Od nejútlejšího věku by mělo mít dítě možnost se s knihami seznamovat. V začátcích si v knihách listovat a postupně si vytvářet třeba vlastní knihovničku. Rodiče by si měli najít třeba jen krátký čas k předčítání knih, pohádek a příběhů, pomocí interaktivních her je vtáhnout do děje a ze čtení učinit návyky i potřebu. Při předčítání je dominantní fyzická blízkost rodiče a dítěte. V atmosféře pohody a bezpečí navozuje spojení s knihou příjemné pocity a umocňuje čtenářské zážitky dítěte. Dítě je chce

zažívat znovu a předčítání tak zaujímá významné místo v jeho životě. Předčítání, stejně tak i vyprávění učí dítě zklidnit se a soustředěně naslouchat mluvené řeči. Přitom třídí sluchové vnímání a celkově zlepšuje fonologické schopnosti, nutí dotvářet, domýšlet, předvídat, zapamatovat si a znovu vybavit. Rodiče by s předčítáním neměli přestat ani v době, kdy už dítě čte samo. Střídáním ve čtení a střídáním rolí přináší dítěti mnoho nového.

### **Podobnost počítačových her, televizní obrazovky a herních automatů**

Televizní pořady pro děti ve své podobě jsou v dnešní době, kdy dětská spontaneita je opravována podle předem daného scénáře a dětská řeč musí být spisovně správně, doslova starožitné. Naopak rychlost počítačových her, zkratkové výrazové postupy, využívání elektronických triků, počítačové animace, začlenění textu do obrazu, vytváření vlastních počítačových zvuků je většině ze současných dětí mnohem bližší.

Počítačové hry a herní automaty se shodují přinejmenším v podobném tématu jako jsou střílečky, barevná animace či zvuk. Tímto ale veškerá podobnost končí. Hry v automatech se hrají v hernách nebo podobných podnicích. Hra je neustále připravena ke startu. Hraje se mezi dalšími hráči, ale přitom každý je propadlý své vášni samostatně. Systémem se stává finanční vklad a minimální návratnost vložených peněz.

Hra na počítači je v dnešní době tak propracovaná, že hráč má stále možnost postupovat do dalších náročnějších kol a ve hře se zdokonalovat. Mezi počítačovými hráči je určitá pospolitost. Navzájem si mezi sebou vyměňují hry a vytváří hodnotící kritéria, která hra je v čem lepší a jak je možné systém chytře obejít. Pomocí počítačových her se získávají přátelé a je možné se propojit s hráči na celém světě. Pro spuštění počítačové hry je zapotřebí čas. Spuštění počítače, nainstalování hry, provedení vstupní volby, dále hra často nabízí variantní postup a stupeň složitosti. Nová počítačová hra představuje pro hráče výzvu. Hraje se formou pokusu a omylu. Hráč jež nepoužil manuálu, si do paměti jednodušeji a rychleji vryl postup a jednotlivé „tahy“ oproti hráči, který postupoval sice bez chyb, ale přesně podle manuálu, bez použití vlastního

logického uvažování. Dítě předškolního věku se často učí hrou to, co z celé počítačové kultury potřebuje nejvíce – jak se počítač a program pouští, jak se hra ovládá a co dělat, když se něco zasekne a nefunguje.

**Počítače:** Vstoupily do života lidí a u každého zaujaly své konkrétní místo. Děti na rozdíl od dospělých jsou k tomuto médiu otevřenější, zvědavější a při prvním kontaktu iniciativnější. Obrazovka počítače se však může stát dětem jejich první drogou. Jsou schopny u ni prosedět celé hodiny samy. Odlákává je od kamarádů, přírody, koníčků. Stejně tak však může být počítač i náhradním kamarádem, který dítěti pomáhá při hledání svého „já“, když mu toto není nabídnuto v rodině a neblížším okolí. Dominantní činností předškolního dítěte je hra, proto by měla případná práce na počítači, která může vhodně doplnit paletu činností a podpořit rozvoj některých psychických funkcí, být pro děti zábavou.

Práce s počítačem by se dala rozdělit do tří oblastí.

Tou první jsou **počítačové hry**, které jsou často kritizovány, především z pohledu dospělého, který má jednostrannou představu her s agresivními prvky (střílení, zabíjení, ničení). Děti však mají výběr z velkého množství her, které prohlubují vědomosti, znalosti, podporují soustředění, rychlost reakcí, podněcují k logickému myšlení, strategickému uvažování, aj. Počítačové hry považují za didaktické – cílem je vést dítě k řešení určitých situací. Pomocí her si děti mohou vyzkoušet činnosti, které mohou vykonávat jen dospělí, například řízení auta. Důležité je, aby dítě mělo možnost volby hry přiměřené jeho věku, která ho může obohatit. Není proto vhodné nechat potomka shánět si samo hry od kamarádů, ale spíše se poradit s jinými rodiči nebo přímo ve specializované prodejně. Spousta her, také nabízí možnost spolupráce dvou hráčů, například při překonávání překážek nebo při řešení úkolů.

Dobrá počítačová hra předpokládá nejenom soustředění, kombinační schopnost, představivost a další schopnosti, ale také senzomotorickou koordinaci. S tímto souvisí otázka negativního tématu počítačových her, a to především her postavených na míření. Úkolem je trefit konkrétní cíl pohybující

se po obrazovce. Pro nejmladší hráče může být cílem nafukovací balónek, později letící ptáček a hned následujícím terčem třeba utíkající voják nebo celá skupina lidí. Protože hra probíhá ve fiktivním prostředí, může být i nezdravá a ve svém důsledku zkreslující. Potom je těžké rozlišit, kdy dítě konfabuluje\* a kdy si vymýšlí na základě nekontrolovaného hraní her u počítače. Jelikož v mateřské škole je výběr her zodpovědný, příčiny tudíž pocházejí spíše z domácího prostředí – viz kasuistika. Vystává tu otázka, jak velká je pro hráče hranice mezi počítačovou hrou a reálným světem. Naštěstí je k dispozici na trhu nespočet jinak tématicky laděných počítačových her. Stačí si jen vybrat mezi detektivním příběhem, bludištěm, závody motocyklů a automobilů, lyžováním, hlavolamy, aj. Zde už záleží na tom, jaké kamarády dětský hráč upřednostňuje a jakou snahu projeví rodiče ke společně stráveným chvílím, třeba při počítačové hře. Byla by chyba domnívat se, že dítě se častou hrou na počítači stalo samotářem. Je důležité si uvědomit, že dítě jež bylo od začátku patologicky osamělé, zůstává i u počítačové hry samo. Naopak dítě obklopené kamarády se rádo podělí o svou vášeň.

Druhou oblastí jsou **výukové programy**, které pro spoustu rodičů představují ideál, co se využití počítače týče. Zde je však nejdůležitější postavení rodiče, jehož úkolem je takový program sehnat, nainstalovat a svému dítěti představit. Důležité před nákupem je seznámení se s programem, jeho charakteristikou, pro jakou věkovou skupinu je určen a zda odpovídá rozsah a kvalita nákupní ceně. Vhodným místem k získání přehledu o programech jsou školské výstavy, ale dobře poradit může i prodejce ve specializovaných počítačových obchodech. V odborném počítačovém tisku najdeme k mnohým programům recenze odborníků, kteří se k nim vyjadřují. Výukové programy obsahují celou škálu úkolů, které jsou současně pro děti zábavné a mají přitom rozvíjející charakter. Mohou se podílet na rozvoji osobnosti předškoláka, od jednotlivých poznávacích funkcí (zrakové vnímání, pravolevá prostorová orientace, paměť, myšlení, aj.) přes rozvoj řeči (slovní zásoby, komunikativních dovedností – pokud dospělí s dítětem při práci komunikuje) až k rozvoji

---

\*konfabulace: výmysly a bájná tvrzení doplňující realitu prolínají se skutečností. Běžné u dětí, u dospělých souvisí s pamětí – doplnění mezer ve vzpomínkách. Slovník DIDEROT

emocionality (říkadla, básničky, pohádky na počítači). Programy pro předškoláky musejí být přehledně strukturované, s jednoduchým ovládáním. Některé programy obsahují hlasové instrukce, které navádějí k řešení, ale může se stát, že je hrající předškolák nemusí pochopit a bude potřebovat vysvětlení. Jsou-li instrukce psané je spoluúčast dospělého samozřejmostí. Mají-li děti podobný program ve svém počítači, jistě se k němu budou rádi vracet. Nejenže mladší dovedou ocenit jeho barevné a veselé provedení, ale také u starších dostane počítač přednost před knihou, mají-li si například procvičovat násobilku. Mezi *nedostatky počítačových programů* řadím programy, jež jsou obsahově chudé a neodpovídají prodejní ceně. Také nevhodný zvukový doprovod je nežádoucím příkladem pro nápodobu – děti svádí k nesprávné modulaci a práci s hlasem. Nevhodným je také obsah sdělení, které dítě předškolního věku nechápe, např. nevhodné či dvousmyslné vtipy. Jednotvárnost opakování vět při chválení a upozorňování na nesprávnou odpověď či reakci. Další nedostatek nacházím v nekvalitní grafice, barevném provedení, přílišné ostrosti barev a nepřehlednosti úvodní nabídky. Některé programy jsou velmi citlivé na umístění kurzoru, pak dochází k nedorozumění, kdy dítě odpovědělo sice správně, ale počítač to uznal jako chybné. Dobré programy naopak při označení odpovědi dítěti znovu znázorní, co označilo, a hráč potvrdí svoji volbu.

**Práce s internetem** je třetí oblastí využití počítače, která skýtá velké riziko nekontrolovanosti. Vyhledávání na internetu by mělo být doménou až starších dětí, ne dětí předškolního věku, neboť vyžaduje dovednost čtení a psaní a rychlou orientaci v textu. Nabídka obsahu, s kterým se dítě setkává, se stále mění. Při ponechání potomka bez kontroly je pravděpodobnost, že může objevit stránky s pornografickými, brutálními či jinými nevhodnými tématy. Na místě je rodičovský zájem o oblasti, o které se jejich dítě zajímá. Další možností je zpětné zobrazení nedávno navštívených stránek. Děti jistě ocení čas strávený společně se svými rodiči při „serfování“ po internetu. Rodiče zde mají možnost nenásilně ukázat jen ověřené webové servery. Nejen počítačové hry, ale také filmy, knihy, časopisy, hudba a jiná média v sobě mají agresivní prvky.



Zároveň ale mohou malému dítěti ukázat mnoho nového, zajímavého a poučného. Pro rodiče, jakožto pedagoga, je důležité zabývat se tím, jak jejich dítě s počítačem pracuje a zda jej dokáže využívat „užitečně“. Je rozdíl, sedí-li dítě u hry typu „jdi a zabíjej“ a nebo si pomocí internetu doplňuje znalosti. Když budou dospělí od počítačů děti odhánět, mohou ohrozit jejich budoucí profesionální kariéru. Jestliže se rodičům, a stejně tak i pedagogům, zdají počítačové hry nevhodné, měli by si popravdě odpovědět, zda pochopili smysl hry a zda by byli schopni a úspěšní při překonávání překážek jako děti. Dospělý by měl v sobě najít odvahu a požádat dítě o zasvěcení do tajů počítačových her. Napoprvé se to může zdát velmi těžké, ale pokrok může nastat díky pomoci dítěte - jako prostředníka mezi vámi a počítačem. Tato volba společného posezení u počítače by se mohla stát cestou k lepšímu porozumění dítěti.

Od kdy a jak často je počítač vhodný pro děti, je jistě otázkou mnoha dospělých. Je těžké najít přesnou hranici vzhledem k individualitám každého dítěte. Pro dítě mladší tří let by měl být počítač jen ojedinělou zábavou. Jako první činností se může stát prohlížení kreslených obrázků, ale jistě dítěti bude mnohem přínosnější vyprávění nad obrázky z knihy se svojí maminkou. Každopádně se mu zalíbí „klikat“ myší, nedoporučuji však déle než pár minut. Děti do pěti let se spolu s rodiči mohou seznamovat s jednoduššími úkoly, hrát jednodušší hry, mezi které patří skládání puzzle ze čtyř nebo šesti částí, dále také omalovánky, do kterých se kliknutím doplní barva.

## **2.4 Média versus zdraví člověka**

V souvislosti s dobou strávenou u média je třeba se zamyslet, jak reagují naše oči. Podíváme-li se na dobu před desítkami lety, brýle byly součástí především starších občanů. V dnešní době, kdy u televizních a počítačových obrazovek sedí i ty nejmladší generace, je nespočet dětí, jež i v dětském věku musí nosit brýle. Lidské oko, je-li soustředěno a fixováno na jedno místo, tzv. ohnisko, má malou potřebu mrkat. Tím se nedostatečně svlažuje povrch oka,

osychá rohovka a to se projevuje zarudnutím a pálením, až řezáním oka. Proto je nutné během práce na počítači dělat přestávky. Několikrát v hodině se podívat mimo monitor, zamrkat, promnout si oči. Dovedou-li dospělého jedince problémy s očima až k očnímu lékaři, může mu předepsat oční kapky nebo gely se sníženým obsahem vody, které se složením blíží slzám. Ty vytvoří na povrchu oka film a zabraňují jeho oschnutí. Pro děti by měla být cesta oční úlevy na přírodní bázi. Stačí na třicet sekund oči zavřít, dívat se z okna nebo zcela změnit činnost.

### **K minimalizaci zdravotních rizik je třeba dodržovat několik zásad**

**Monitor** by neměl být v žádném případě umístěn přímo před oknem. Zdroj světla by neměl být ani za uživatelskými zády. Doporučeno je nepřímé osvětlení s rozptýleným světlem ze stropu. V případě, že používáme lampy, neměly by nám svítit přímo do očí. Optimální vzdálenost plochy monitoru je padesát až sedmdesát cm, nejlépe v úrovni očí, maximálně však patnáct stupňů pod horizontálou. Tyto požadavky se těžkou zajišťují. Je vhodné monitor podložit, v případě menšího rozměru ho lze umístit na posuvné rameno připevněné ke zdi. Monitor má být v přímém směru pohledu. Pokud je klávesnice ve středu stolu a monitor v pravé či levé části desky, je hlava trvale otočena jedním směrem, což po určité době vede k bolestem v oblasti šíje a dlouhodobě k nepravidelnostem zakřivení páteře a bolestem hlavy. Vhodnější jsou modernější verze monitorů a LCD panely. Obraz na monitoru musí být stabilní, bez chvění a nerovnoměrného osvětlení plochy. Velikost písma by měla být dostatečně velká. Pozadí je doporučováno světle šedé s černou barvou znaků.

**Klávesnice** má být umístěna přímo před monitorem, sklon klávesnice by měl být deset až patnáct stupňů od horizontály. Klasické lineární klávesnice nutí ruce k práci v nepřirozeném úhlu. Proto je výhodné používat klávesnice lomené, u kterých je při práci ruka a předloktí v jedné přímce.

**Myš** by měla spočívat na podložce s měkkou vyvýšeninou pro zápěstí a její tvar by měl odpovídat přirozenému tvaru ruky.

**Počítač** je zdrojem trvalého hluku. Není proto vhodné umístit jej na pracovní plochu, lépe je ho uložit do dobře izolované skříně na podlaze.

**Židle** u počítačového stolu může napomáhat přirozenému držení těla, ale i spoluvytvářet nežádoucí odchylky. Proto bychom ji měli vybírat pozorně. Počítač pravděpodobně používá celá rodina, je tedy na místě, aby židle měla nastavitelnou výšku sedáku.

Denní doporučená doba u počítačové obrazovky je kolem patnácti až dvaceti minut. Pro starší předškoláky je již k dispozici celá řada výukových počítačových programů, ve kterých jsou úkoly zaměřeny pro jeho další rozvoj, zejména poznávacích funkcí. Rozvojové programy, jakými jsou počítačové slabikáře, podporují rozvoj čtení. Ani tyto děti by však neměly překročit denní doporučenou dobu třiceti minut.

Když se podíváme na dobu strávenou před televizní obrazovkou, doporučuje Pavel Říčan maximálně patnáct hodin za týden pro staršího dětského diváka s ohledem na vývoj jeho duševního zdraví. Pokud je dítě rozumově vyspělé, nemusí být dohled nad využíváním médií tak velký. Registrovat však musíme čas, který je dítětem médiu věnován. Pomocníky mohou být starší sourozenci, kteří berou mladšího spoluhráče jako partnera. Výběr hry a pořadu je potom nutné uzpůsobit mladšímu ze sourozenců.

## 3. Vlivy médií na chování dítěte předškolního věku

### 3.1 Cíl práce, charakteristika místa šetření, metody a techniky výzkumu

Za cíl práce jsem si stanovila *najít dítě předškolního věku, u kterého je zřejmé ovlivňování ze strany médií. Pomocí metod výzkumu toto ovlivňování konkretizovat a nalézt vhodné metodické postupy na prevenci a podporu žádoucího chování v přístupu k médiím.*

Výzkum byl prováděn ve čtyřtřídní mateřské škole ve městě Brně. Konkrétně ve třídě nejmladších dětí ve věku 3 a 4 roky a v logopedické třídě, kde jsou děti věkově heterogenní, tzn. věkově smíšené.

K provedení výzkumu bylo použito metody **pozorování a rozhovoru v jednotlivých třídách** po dobu dvou let. Následně byla vypracována **kasuistika** chlapce, který nejvíce odpovídal popisu týkajícímu se tématu této bakalářské práce.

**Při pozorování** jsem se zaměřila na **hru** dětí ve třídě– jaká témata si děti vybírají, jestli dělení rolí probíhá podle nějakého jimi daného kritéria, zda a nakolik je hra propracovaná. Druhým sledovaným cílem byla **komunikace** mezi dětmi – jejich vyjadřovací prostředky, jak děti na sebe upoutávají pozornost, témata rozhovorů, intonace a síla hlasu., popř. tělesné vyjadřování a doplňování řeči.

**Při společném rozhovoru** jsme si povídali na posloupně navazující témata:

- oblíbené činnosti ve školce i doma;
- trávení volného času, s kým, kde a jak často;
- společné aktivity s rodiči a kamarády, vrstevníky;

U dětí se nejčastěji řeč stočila k tématům, jako jsou pohádky a filmy na DVD, počítačové hry, návštěva Mc Donald. Ve společném rozhovoru jsem pokračovala konkrétně mířenými otázkami týkajícími se výzkumu možných vlivů

médií na chování dětí předškolního věku:

- které pohádky, filmy, hry se jim nejvíce líbí a co je na nich zajímavého;
- zda se dívají samy nebo společně s někým;
- kdy nejčastěji u televize či počítače sedí;
- kde je televizor nebo počítač umístěn – v obývacím pokoji, v kuchyni, v dětském pokoji;

**Výsledky z pozorování a rozhovorů** se velmi podobaly mé hypotéze. Domnívala jsem se, že u většiny dětí je náplní jejich času je sezení u televize. Z dětských odpovědí je zřejmé preferování moderní pohádky, převážně kreslené, která je ke shlédnutí v kině a posléze na DVD. Jedná se o tituly jako jsou Auta, Garfield, Simpsonovi ve filmu, Asterix a Obelix, Pan včelka, Autobusy v jednom kole, Schrek a mnoho dalších. Mezi počítačovými hrami jsou známé Dráček, Schrek, Alík půjde do školy, Všeználek, Barbie: Malá mořská víla.

Z dětských projevů při hře je možné rozpoznat nápodobu dominujících dospělých v jejich životě. Především slovními spojeními, např. „Co jsem ti říkal, nemusím to přece víckrát opakovat“ a doplňující gestikulací. Při zvukovém vyjadřování převládají spíše citoslovce, zvuky zvířat, u některých je slyšet napodobování střílejší zbraně. Hra je vzhledem k věku spíše jednodušší, málo rozvinutá s krátkým trváním.

Po provedeném výzkumu jsem vybrala jedno dítě, které ve svém projevu jeví známky silného mediálního ovlivňování. Chtěla bych v případové studii analyzovat možné vlivy působící ze strany médií, konkrétně počítače – počítačových her, na chování a jednání onoho dítěte – jedná se o chlapce ve věku 5,3 let.

**Případová studie** je záznamem dvouletého pozorování, rozhovorů, diagnostických záznamů z chlapcova pobytu v předškolním zařízení z jednotlivých tříd, posudku ze speciálně pedagogického centra v oblasti psychologického a logopedického vyšetření.

## 3.2 Případová studie

Informace jsou převzaty ze „Vstupního záznamu o dítěti“\* před nástupem do předškolního zařízení.

- Chlapec má normální tělesný vývoj i zdravotní stav; nedostatky v oblasti řeči – neumí vyslovit R, K
- Vyrůstá v rodině úplné, nejčastěji se o něj stará matka; rodiče mají středoškolské vzdělání
- Na nové prostředí se adaptuje dobře, s dětmi si hraje rád, někdy hledá pomoc dospělého, je agresivní
- V oblasti motoriky je velmi obratný; chodit začal ve 12 měsících; je pravák
- Ve 21 měsících přestal nosit pleny; je třeba dohlédnout, aby šel po obědě na velkou stolicí; jí rád, s chutí a všechno, potřeba dohlédnout, aby se nepřejídal; od jídla neodbíhá
- Hraje si sám, hlučně; nejraději má auta, letadla; nerad uklízí
- Výslovnost a slovní zásoba je dobrá; dokáže se dobře vyjádřit k tomu, co chce, co vidí
- Chování, city a emoce – je neúnavný, aktivní, náladový, rád se předvádí; domlouvání většinou nepomáhá, lépe plácnout na zadek, odmlouvá
- Záliby a zájmy má nevyhraněné

Záznam je použit z průběžného pozorování chlapce v 1. třídě. Průměrná docházka 14 dětí.

**Září 2006:** Chlapec nastoupil do mateřské školy\* na konci měsíce, ve svých 3 letech. Adaptace na prostředí 1. třídy proběhla plynule, bez jakýchkoliv problémů. Na okolí působí veselou povahou. Svoji fyzickou stavbou těla i svým chováním k ostatním své vrstevníky převyšuje (ve třech letech váží 30 kg – pozn. autorky). Mezi svými vrstevníky budí dojem staršího dítěte. Je třeba mu od začátku vysvětlovat postoj ke svým vrstevníkům.

Po několika týdnech pravidelné docházky do předškolního zařízení se u něj

---

\* vyplňují rodiče, zákonní zástupci

\* MŠ je homogenní; tzn. rozdělena dle věku dětí; 1. třída – děti 3-4 leté, 2. třída – děti 4-5 leté, 3. třída 5-6,7 leté, 4. třída logopedická - pro děti s narušenou komunikační schopností

začínají vyskytovat prvky agresivního jednání. Pozici ve hře, svůj názor a další své potřeby vyjadřuje vůči dětem negativním fyzickým kontaktem. Je zákeřný, škodolibý a ubližuje bezdůvodně.

Od prvopočátku tíhne při hrách ke starším dětem. Jedná se především o čas pobytu na školní zahradě, kdy se děti z různých tříd setkávají. Vyhledává jejich přítomnost a provokováním se snaží dostat do středu jejich zájmu. Budí dojem silnějšího, a tudíž stejně rovného partnera ke hrám typu o zlodějích a policistech. Při hře stojí vždy sám proti skupině dětí. Necítí se ohrožen, vyjadřuje svoji sílu a převahu proti ostatním. I přes svoji silnější postavu je rychlý v běhu, přesně ovládá hrubou motoriku i koordinaci pohybů. Při upadnutí mu dá větší práci vstát a jen výjimečně má tendence k pláči. Při nespravedlnosti ani žádném jiném problému nevyhledává dospělého. Vše se snaží vyřešit si „po svém“, tzn. agresivním fyzickým jednáním. Využívá svoje tělo jako zbraň. Vyhledává fyzický kontakt, připomínající bojovníka sumo. Při použití rukou má tendence silně mačkat druhým dětem končetiny, bez možnosti bránit se stisknout v náruči, zalehnout svým tělem, nebo škrtit.

**31. říjen 2006** : Po odpoledním odpočinku si stěžuje na silné bolesti zad. Možná souvislost s obezitou. Kontrola u lékaře bez dalšího zjištění a bez následků.

Ze strany maminky byl vznesen dotaz, zda se nechová ve školce agresivně.

**2. listopad 2006:** Objevují se u něj individuální zvláštnosti v chování – nečekaná agrese. Při hře dětí s hračkami je spíše samotářský, ke hře nikoho nepotřebuje. Hraje si velmi cíleně. Vybírá si hračky, stavebnice, ze kterých může sestavovat různé zbraně, pistole a střílet s nimi okolo sebe, na ostatní. Povídá si sám se sebou. V jeho řeči se hojně objevují citoslovce střelby, které často opakuje. Pohybuje se ve svém světě počítačové hry. Nerozlišuje svět reálný a virtuální. Příklad: při pobytu na školní zahradě našel klacík. V pokračování hry mu bylo zabráněno až ve chvíli, kdy začal ubližovat dřívkem dětem. Na žádost, aby klacík vyhodil, nereagoval. Při důraznějším napomenutí ho vyhodil se slovy: „*Bez klacku to nemá cenu. Vypínám a jdu pryč*“. Uražený odešel. Ve třídě je tichým pozorovatelem, který v nečekané chvíli vstupuje do

hry dětí a jejich úsilí a snaživost ničí. Ostatní spolužáci si s chlapcem z tohoto důvodu odmítají s hračkami hrát. Když je chlapec do hry dětí přijat, nerad odstupuje od svých představ. Většinou se mu všichni ostatní podřizují, nebo ze hry odcházejí. Má tendence na sebe upozorňovat, především útokem na někoho.

Učitelky zatím řeší chlapcovo jednání pouze na třídě. Je nutné mít chlapce stále na očích, vědět o každém pohybu, popř. při nerespektování domluvy mít chlapce u sebe, dále od dětí. Organizačně i psychicky je tento způsob řešení pro učitelky náročný.

**9. listopad 2006:** Řeč rozvinuta dle věku dítěte, písmeno K neumí, mění za T.; barvy nezná; členy rodiny dokáže pojmenovat všechny; jemná motorika je slabá, nutno cvičit správný úchop tužky; plochu vykreslí, ale vždy jen část, nepřeskrtává; práci nikdy nedokončí.

**23. listopad 2006:** Po vícečetném opakování negativního fyzického jednání vůči dětem jsou rodiče chlapce obeznámeni s problémem spojeným s jeho chováním. Ze strany obou rodičů je znát snaha spolupracovat při nápravě chlapcových reakcí. Učitelky z jeho třídy se spolu s rodiči domluvili na omezení času stráveném při hraní počítačových her spolu s otcem.

Tato domluva bohužel trvala jen několik dní. Již během prvního týdne se chlapec učitelkám svěřuje, že s otcem opět hrál na počítači jejich hru. Otec se synem tráví odpolední čas od příchodu domů ze školy, do doby, než přijde matka z práce, tj. nepravidelně 2 - 3 hodiny. Tento čas je většinou vyplněn právě společnou počítačovou hrou typu „jdi a střílej“.

**Leden 2007:** Při hře s dinosaury chlapec křičí: „Jdeme ničit svět“, na otázku učitelky, jak ho to napadlo, odpověděl: „Viděl jsem to v televizi. Tyanosaurus Rex je všechny sežral a všechno poničil“.

**12. duben 2007:** Při obědě i odpoledne chlapec teskně pláče. Děti ho mezi sebe neberou, neustále narušuje hru. Děti na chlapce chodí žalovat a veškeré konflikty na něj svádí.

Díky obezitě má chlapec zúžené cesty dýchací, tím je náchylnější k nemocem. Na září je plánováno odstranění mandlí. Během jara má chlapec



v předškolním zařízení častou absenci.

**27. duben 2007:** Negativní chování pravděpodobně způsobuje také nutkání na WC. Chlapec ve škole na toaletu nechodí, zdržuje to, občas se ušpiní, ale před učitelkou to tají. Učitelky zkouší citlivější přístup, ale zatím bezvýsledně. Matka je o této situaci informována. Za několik dní se osvědčilo prohlížení časopisu při použití toalety. Vykonání potřeby se stává půl hodinovou záležitostí. Na chlapce to má příznivý dopad v podobě klidnější a vyrovnanější spolupráce s učitelkou.

**Květen 2007:** kreslí svoji rodinu – viz příloha č. 1

**Červen 2007:** diagnostický záznam na konci školního roku

Adaptace přirozená. Nejčastěji preferovaná hra s vyrobenými zbraněmi. Je hlučný, napodobuje zvuky zbraní a zvířat. Preferuje hru individuální. Nerad uklízí. Problém řeší násilím, pomoc učitelky nevyhledává. Chování k učitelce je vstřícné, komunikativní, jen pokud se mu věnuje. Jestliže má s učitelkou spolupracovat, odmlouvá, zlostně si dupne. Chování k dětem je agresivní, z chlapcova pohledu jde spíše o hru – důsledek počítačových her se zbraněmi. Sebeobslužné činnosti zvládá, důsledně veden z domova.

Při konfliktech se osvědčil klidný tón domluvy ze strany učitelky. Co možná nejčastěji je vhodné se chlapci individuálně věnovat – rozhovory, hry, výtvarné vyjádření, pozitivní dotyky, chvála, ocenění.

**Září 2007:** chlapec je zapsán do logopedické třídy - pro děti s poruchami komunikační schopnosti. Průměrná docházka 8 dětí.

Záznam je použit z psychologického a logopedického vyšetření ze speciálně pedagogického centra.

*Diagnóza:* dyslalie gravis\*

*Anamnéza:* Chlapec žije v úplné rodině, má nevlastní sestru. Narodil se v termínu, císařským řezem, bez postnatálních potíží. Matka jej kojila do tří let.

---

\* dyslalie univerzalis – postižená je výslovnost většiny hlásek; dyslalie gravis – rozsah vadně tvořených hlásek je po srovnání s předcházející skupinou relativně menší, lepší je i srozumitelnost řeči; parciální dyslalie – vada jedné nebo několika hlásek (Klenková: 2006)

Ve třech letech hospitalizován se salmonelou, ve čtyřech letech s akutní laryngitidou. Často nemocen s horními cestami dýchacími. Je v péči psychologa s enkoprezou\* – pro afektivní výbuchy, poruchy chování a noční můry. V sebeobsluze je samostatný. V hrubé motorice je opatrnější, jemnou motoriku je nutné rozvíjet. Přednostně užívá pravou ruku.

*Vyšetření:* Na výchovné pokyny reaguje náladově, s afekty. Chlapec má obtíže v kolektivu vrstevníků, konflikty řeší často agresivně.

Chlapec je somaticky statný, má sklon k obezitě, byl silně nachlazený. Kontakt navazuje bez obtíží, pracuje volným tempem, pozornost je krátkodobá, je silněji unavitelný. U verbálních úkolů se projevuje psychomotorický neklid, častěji uniká z úkolové situace. Těší ho pokud uspěje při úkolu.

*Rozumové předpoklady:* rozumový vývoj probíhá v nižším pásmu průměru, verbální myšlení se rozvíjí volněji. Bezpečně plní úkoly na úrovni 4letých, na úrovni 5letých dokreslí chybějící části postavy, definuje pojmy, najde podobnosti a rozdílů na obrázku. Pojmenuje základní barvy, počítá do 8, tvary pojmenuje zástupně.

*Grafomotorika:* rozvíjí se volněji, kreslí auta, tanky, Tahy jsou diskoordinované, méně obratné, úchop tužky je správný. Jemná motorika je méně rozvinutá, oslabení vizuomotorické koordinace\*.

*Řečový vývoj:* používá běžnou slovní zásobu, zná písničky a říkanky, s dobrou znalostí textu, tempo řeči je běžné. Vyjadřuje se v jednoduchých i rozvitých dyslalických větách s občasnými agramatismy\*. Výrazně vázne fonemický sluch, neurčí první hlásku na začátku slova ani ve slově.

Záznam je použit z průběžného pozorování, rozhovorů, výtvarného vyjadřování, individuální logopedické péče.

Chlapec nastoupil do logopedické třídy v průběhu měsíce září, adaptace

---

\* enkopreza – neschopnost dítěte zadržet stolici a mimovolní vyprazdňování stolice ve věku, kdy už to není normální; u osob slabo-myslných nebo jako neurotický symptom negativismu, agresivity, strachu a úzkosti ([www.vyhledavac.cz](http://www.vyhledavac.cz))

\* vizuomotorická koordinace – spolupráce oka a ruky

\* agramatismy – chyby v gramatizovaných slovních tvarech, dítě nesprávně skloňuje, časuje, používá nevhodné koncovky slov (Krahulcová: 2001).

proběhla bez problémů. Z důvodu nemoci má častou absenci.

**18. říjen 2007:** konzultace s otcem ohledně chlapcovy agresivity.

**22. říjen 2007:** chlapec vypráví sen, jak byl s vojákem ve výtahu, který spadl. Měl u sebe pistoli. Nic se mu nestalo, jen měl bouli na hlavě.

**Listopad 2007:** na návštěvě v bývalé třídě, kreslí spolu s ostatními dětmi a učitelkou obrázek oblíbené hračky, připojen rozhovor o nakresleném obrázku – viz. příloha č. 2

**Leden 2007:** chlapcovo agresivní jednání vůči vrstevníkům je řešeno domluvou s učitelkou a výběrem hračky ke stolečku.

**Únor 2007:** pozorování jednoho dne během pobytu ve školce:

- příchod 8.45, s tatínkem se rozloučil pusou; pozdravil s úsměvem učitelku;
- výběr hračky – dřevěné části Polykarpovy stavebnice, sestrojení zbraně, nabití a nenápadné střílení po spolužácích, ti brzy uplatňovali pravidlo: “Nestřílej po mně, mně se to nelíbí.” Když to nepomohlo, šli si stěžovat za učitelkou. Ta chlapce na chvíli zaměstnala společnou domluvou a výběrem jiné hry, během níž chlapec vydával hlasité výkřiky, připomínající útok. Stejná situace se několikrát během dne opakovala.
- při pohybové chvílce jsme hráli hru „Zrcadlo“ – úkolem je přesně zopakovat pohyby spolužáka stojícího naproti. Chlapec velmi přesně, s důrazem na správné použití pravé či levé končetiny, s přesným výrazem ve tváři, kopíroval viděné. Dával si velmi záležet, aby provedený obraz byl zcela totožný s tím, který vidí;
- při jídle je chvílemi soustředěný, chvílemi roztěkaný, přidává si; u svačiny z mrkve dělal pistoli;
- při logopedické péči je znát chlapcova chuť spolupracovat, je velmi snaživý, trpělivý, rád konverzuje s logopedkou o svých zážitcích; na logopedickou nápravu je schopen se soustředit přibližně 15 –20 min;
- při převlékání na pobyt venku je těžkopádnější, učitelce vysvětluje, že si ponožky a tepláky převlékat nemusí, že mu to tatínek říkal, po vysvětlení se převleká sám, i když s obtížemi;
- na školní zahradě se nejdříve dětí straní, netrvá ovšem dlouho a je středem

pozornosti především učitelek, které ho nemohou spustit z dohledu. Chlapec si „ke své hře“ vybírá děti obou pohlaví, jakéhokoliv věku. Někdy je obejmě až se nemohou hnout, jindy je na zemi zalehne, ramenem odstrčí, hrudníkem porazí; když si udělá z něčeho pistoli, hledá úkryty za stromy, odkud má na všechny výhled a střílí po nich. Někdy při pobytu venku preferuje samostatnou hru. Je slyšet, že si povídá sám pro sebe zvuky a hesla z počítačových her, jeho chůze a reakce připomíná „počítačového panáčka“, který má trhavé pohyby, vidí jen doprava a doleva a připravuje se k útoku. Je-li zasažen, lehne si na zem a kutálí se, aby uhasil oheň.

**5. březen 2007:** vedla jsem s chlapcem rozhovor na téma jeho zájmů. Záznam byl proveden za účasti třetí osoby, která do rozhovoru nezasahovala, a chlapec si nebyl vědom, že je tam kvůli němu.

„Když jsi doma, co nejraději děláš?“

„Hraju na počítači. Střílečky. Mám jich hodně. Jedné se bojím. O těch příšerách.“

„Jak se to hraje?“

„Musíš vyhodit do vzduchu domek s příšerama a vojákama. Vojáci se promění na příšery. Ničím je samopalem, bazukou – to je dělo, brokovnicí“ (u jmenování zbraní automaticky, ukazoval, jak se která zbraň drží a jaký dělá zvuk).

„Víš, jak se ta hra jmenuje?“

„Ne, ale umím to napsat.“ Viz příloha, č. 3

„S kým to hraješ?“

„S tatínkem. Maminka s náma nehraje, nelíbí se jí to. Nevím proč.“

„Kdy to hrajete?“

„Večer v pokojíku. U mě. Zapíná se to dole na čudlíku. Ten velkej. Ten malej je, kdyby se to seklo. Těch stříleček mám moc, aspoň deset. Všecky budou trvat až do Vánoc. Pak půjdeme koupit nový. Já a tatínek. On ví kam. V tom obchodu jsou i vojáci“

„Co u hry děláte. Sedíte nebo stojíte?“

„Sedíme na své židli. Já na dřevěné, tatínek na té železné.“

„Když hraje, jíte něco?“

„Mám rád vajíčko, kukuřici, jablíčko, chleba. Když hraju, někdy jím buchtu. U hry pijeme šťávu. Můžeme udělat jablíčkový džus, máme ten přístroj.“

„Máš i jiné hry?“

„Moc ne. Mám o těch dinosaurech – velkých, Ferdu mravence 1, 2, 3, Včelku máju, O tankách, taky „Plej stejš“ 3. Znáš i 1, 2. V té hře jsou i letadla, lyžování. Na to mám žojstik.“

„Moc hezky se mi s tebou povídá. Chceš si jít už hrát?“

„Jo. Příště ti zase řeknu, co ještě s tatínkem hraje.“

Ve chvíli, jak se otočil k dětem, měl ve tváři bojový, zamyšlený výraz. Příští dny se k našemu rozhovoru několikrát během dne vrátil s nějakým dodatkem, který měl potřebu mi říci. Z jeho výrazu bylo znát potěšení, že mě zajímá, které hry na počítači hraje, jak která zbraň funguje a co je úkolem hry.

### **3.3 Analýza výsledků a závěry výzkumu**

Po zhodnocení výsledků výzkumu a po rozhovorech s ostatními pedagogickými pracovníky, kteří přichází do styku s chlapcem, docházím k názoru, že:

- chlapec není v okamžicích zápalu do hry schopen rozeznat realitu od fiktivní počítačové hry – usuzuji z jeho pohybů, zvuků, které vydává, výrazu ve tváři, jednání vůči ostatním dětem;
- své agresivní jednání vůči ostatním dětem nemyslí ve zlém; jedná se o jeho projev hry, který je mu blízký; avšak ostatní děti tento styl hry neznají a chlapcovo jednání tudíž nechápou a odsuzují ho. Domnívám se, že chlapec má zájem si s dětmi hrát, nedokáže je však zaujmout, nebo se k nim přidat jiným, než jemu vlastním způsobem;

### **Osvědčený způsob práce pozitivně podporující změnu chlapcova jednání**

- společná hra chlapce a dospělé osoby; chlapcova hra je do detailu propracovaná, promyšlená, má svoji návaznost; během hry se v chlapci prohlubuje pozitivní myšlení a konverzace; na hru, pokud ho baví a vidí zájem někoho jiného tak je schopen soustředit se i 30 minut
- jakmile chlapec agresivně jedná vůči dětem, být mu stále na blízku a pohledem chlapcovo jednání kontrolovat; uvědomuje si, že to co dělá není správné; dohled není třeba více slovně komentovat
- při rozhovoru mluvit klidně, využívat efektivní komunikaci, snažit se chlapce zapojit do řešení problému; domnívám se, že s ohledem k jeho chování má dospělý málo trpělivosti i možností k neustálému vysvětlování, a používá tudíž především jasných příkazů a zákazů; ve větší skupině dětí je jiný styl komunikace mnohdy náročný

### **3. 4 Návrhy pro praxi**

Na tomto místě by bylo vhodné shrnout jednotlivé body, kterými lze předcházet nebo naopak napravit negativní působení médií na jedince.

- harmonická rodina je důležitá pro vývoj a výchovu dítěte;
- rodina by měla preferovat demokratický styl výchovy, který nese známky partnerství, spolupráce, kompromisů, dodržování společně dohodnutých pravidel;
- kreativním přístupem k trávení volného času mohou dospělí zamezit zbytečně strávené době dítěte u televize či počítače;
- společně strávenými chvílemi se svými rodiči, stejně tak i pedagogy, získávají děti nejvíce možností k novým poznatkům, vědomostem, zkušenostem;
- při společném sledování filmu, hraní počítačových her nebo „serfováním“ po internetu mají rodiče šanci zjistit zájmy svých dětí a možnost „směřovat“ je správným směrem;
- pedagog, stejně tak i rodiče, by měli říkat vlastní názor na danou problematiku, podílet se s malými dětmi o své pocity z viděného filmu, aj.;

- základem všeho je ovšem výběr vhodných pořadů, her a filmů;
- je důležité se zamyslet nad umístěním média, není příliš vhodné dávat malým dětem do pokoje televizi nebo počítač; dětství je dobou hry, ne vysedáváním u televize;
- předčítáním můžeme už od nejmladších dětí přispívat k pozitivnímu vztahu dítěte ke knize; leporela jsou první knihou, se kterou se malé dítě seznamuje, a zřízení vlastní malé knihovničky může být první krůček k vlastní radosti ze čtení
- tráví-li jedinec u obrazovky přece jen většinu svého volného času, naučme jej tuto dobu kompenzovat jednoduchými cviky na židli, protažením rukou, hlavy, naučme jej chránit si zrak – dostatečným osvětlením, vzdáleností očí od obrazovky, zrakovými cviky;

### **Hry podporující prosociální chování a hry usměrňující agresivitu**

#### Učíme se vnímat pocity

Mají-li se děti posilovat v tom, aby své momentální pocity a nálady neventilovaly formou násilí, musí se je naučit vědomě vnímat, hodnotit a vyjadřovat se k nim. Tím, že se učí své pocity diferencovat a nepotlačovat, poznávají jejich význam. Jakmile mluví také o svých nepříjemných pocitech, které je nejvíce tíží, nejsou již bezmocně vydávány napospas tomu, co se jich vnitřně dotýká. Mnohem lépe se naučí vyrovnávat s obtížemi, které patří k běžnému životu.

#### Jak asi zní pocit?

Jedno dítě se vžije do určitého pocitu, který pak uprostřed kruhu vyjádří pantomimicky. Potom ukáže na jiné dítě, které pantomimicky znázorněný pocit vyjádří pomocí zvuku, např. radost vyjádří smíchem. Pokud pantomimické vyjádření pocitu pochopilo správně, je na řadě další dítě.

#### Co prozradí tamtam

Jedno dítě chodí kolem dokola a bubnuje. Podle toho, jak se zrovna cítí, může bubnovat např. tišeji nebo hlasitěji. Ostatní, kteří bubnování naslouchají,

musí poznat, jak mu je. Děti si přitom uvědomí, že není tak zcela jednoduché tento úkol splnit. Naše vnímání, které je přece subjektivní, nemusí být vždycky správné. Když děti přesto pocit uhodnou, svou náladu jde vyjádřit někdo jiný.

#### Okamžiky štěstí

Děti chodí po místnosti za rytmu bubínku, dokud zvuk náhle nepřestane. Pak si mají představit situaci, kdy jsou obzvláště šťastné. Když uslyší hlasitý úder bubnu své štěstí vyjádří, např. poskokem, jásáním, objímáním. Potom opět zazní úder bubnu, děti se posadí do kruhu a diskutují na otázky: „Co ti způsobuje velikou radost? Jak ji dáváš najevo? Co můžeš udělat, abys udělal šťastné i ostatní?“

#### Jsi mazlivý medvídek?

Děti sedí na židlích v kruhu. Uprostřed kruhu je jedno dítě, které představuje pantomimicky nějaké zvíře, může být útočné, mazlivé, rozzuřené. Ostatní hádají, kdo uhodne střídá se. Dítě, které zvíře představovalo, řekne, zda už se tak někdy cítilo.

#### Poznáš hmatem výraz obličeje?

Ohrnout nos, vycenit zuby, vytáhnout obočí, svrážit čelo, to všechno jsou vyjádřené pocity, které můžeme mimikou znázornit. Aby děti poznaly i poslepu, co jejich kamarád znázorňuje, zavře si jeden oči a druhému kamarádovi pomocí hmatu říká, jak se tváří. Je třeba upozornit na opatrné osahávání partnerova obličeje, prevence poranění. Po splnění úkolu se dvojice vymění.

#### Zrovna tak se dnes cítím!

Kartičky na nichž jsou různé výrazy obličeje položíme obrázkem na stůl. Nejstarší dítě začne tím, že obrátí libovolnou kartičku, a mezitím si musí všichni uvědomit, jak se dnes cítí. Uvidí-li na kartičce výraz stejný jako jejich nálada, přihlásí se. Dříve než pokračuje další hráč, řeknou ti, kdo se hlásili, proč se dnes cítí vesele, smutně, nazlobeně. Svůj pocit říká jen ten, kdo chce. Ostatní



děti se možná podiví, že je mezi nimi ve skupině někdo další, kdo má stejnou náladu.

Vypadáš vesele nebo smutně?

Zažít pocit, když nás někdo jiný líčí obličejovými líčidly, je opravdu zajímavé. Úkolem je poznat, jaký obličej, jakou náladu nám druhý namaloval na obličej, aniž bychom se podívali do zrcadla. Kdo uhodne, podívá se, jak se dílo podařilo. Střídáme se ve dvojici.

Co ti říká tvůj pocit?

Stavět věž z kostek či kamenů, kdy se přidáním další kostky může celá zbořit, je napínavé. Před položením další kostky či kamene si řekneme, zda to ještě věž vydrží, nebo zda je lepší raději skončit, aby nepadla. Dobrý zedník je ten, který v nejlepším skončí a věž drží.

Udělejme něco dobrého!

Jak se máme chovat k někomu, kdo je smutný, nazlobený, zklamaný? Odpovědět na tuto otázku není vůbec jednoduché. Na odpověď můžeme společně přijít, když se posadíme do kruhu na židličky, jeden si stoupne doprostřed a znázorní nějakou negativní náladu, kterou nejdříve ostatní tiše pozorují. Když se posadí, ostatní hledají způsoby, jak ho rozveselit a navodit veselou náladu. Nakonec dítě promyslí, která rada by mu nejvíce pomohla.

Vztekám se, když....

Děti si sednou do kruhu na zem, nohama se dotýkají, aby si mohly posílat míč. Hra začíná tím, že první než pošle míč krátce znázorní situaci, kdy se vzteká. Pak odkutálí míč někomu jinému, kdo hru zopakuje stejným způsobem. Až se všichni vystřídají, mohou odpovědět na následující otázky. „Co děláš, když máš vztek? Jaké způsoby jdou dobré a jaké ne? Existuje někdo, komu se můžeš svěřit?“ Hra se může zaměřit i na pozitivní pocity - štěstí, radost,...

„Dobrý den, pojdte z domečku ven“

Děti sedí v kruhu, jeden chodí okolo, někoho pohladí a pozve ho ven: „Dobrý den, pojdte z domečku ven“, vydají se opačnou stranou kolem kruhu, když se potkají, podají si ruce a pozdraví se. „Dobrý den“. Role se mění mezi všechny děti.

## Závěr

Média a jejich vliv na člověka a na celou společnost jsou předmětem zájmu odborníků z nejrůznějších vědních oborů, a to již po mnoho let. Byť jejich názory na mediální problematiku jsou často velmi různorodé a měnící se v čase, v současnosti se naprostá většina z nich shoduje na tom, že média hrají v každodenním životě člověka významnou roli. Jednou z rozhodujících příčin tohoto stavu je nepochybně kvantitativní nárůst mediální nabídky, tj. masové rozšíření televize a rádia, v posledním období i počítačů, mobilních telefonů a internetu do domácností. Dnešní děti a mládež jsou tak vlivu médií vystaveny více než kdy předtím a tráví u jednotlivých masmédií, zejména u televize a internetu, velkou část svého volného času.

Média jsou často kritizována za to, že zejména zobrazováním násilí, sexuálních motivů, či reklamy negativně ovlivňují vývoj a výchovu dětí. V dětech mohou probouzet sklony k násilnému a agresivnímu chování, znečitlivují je vůči násilnému chování, deformují jejich svobodnou vůli a povzbuzují je ke konzumnímu způsobu života. Lze konstatovat, že média, respektive mediální sdělení, se mohou na těchto důsledcích do jisté míry podílet, avšak empirické výzkumy řadu předpokládaných negativních účinků médií neprokázaly a tento negativní vliv médií proto nelze přeceňovat. Na vývoji dítěte se podílí celá řada dalších, mnohdy významnějších sociálních i jiných faktorů, např. vrozená inteligence, sociální původ, příslušnost k sociální vrstvě či skupinám, apod.

Jsem přesvědčena o tom, že rozhodující podíl na tom, jak dítě vyrůstá, s jakými hodnotami se setkává, jak využívá svého volného času ovlivňuje především rodina, která dítě obklopuje. Především rodiče sehrávají ve výchově dítěte rozhodující a nezastupitelnou roli. Ve vztahu k médiím mohou správnými výchovnými metodami negativní vliv médií omezit a pozitivní vliv naopak maximalizovat.

V případové kasuistice je popsáno silné ovlivňování chlapce ze strany médií. Právě otec, aniž by si to uvědomoval, je tím kdo negativní vliv podporuje.

## Seznam použité a citované literatury:

- BLAŽEK, B. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995
- BLAŽEK, B. *Venkov, města, média*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 1998
- BURTON, G., JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. Brno: Barristers a principal, 2001
- ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990
- DEISLER, H. H. *Každodenní problémy v mateřské škole*. Praha: Portál, 1994
- ERKERTOVÁ, A., *Hry pro usměrňování agresivity*. Praha: Portál, 2004
- FURLAN, J. *Pedagogizace životního prostředí*. Praha: SPN, 1979
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003
- JÚVA, V., *Základy pedagogiky*. Brno: Paido, 2001
- KLENKOVÁ, J., *Logopedie*. Praha: Grada, 2006
- KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2001
- LANGMEIER, J., a kol. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie*. Praha: H. a H., 1998
- MATOUŠEK, O. *Potřebujete psychoterapii? O duševním zdraví, jeho poruchách a možnostech psychoterapeutické pomoci*. Praha: Portál, 1999
- Mc LUHAN, M. *Člověk, média a elektronická kultura*. Brno: Jota, 2000
- McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2002
- MILER, Z. *Krtek a televize*. Praha: Euromedia Group, k. s. Knižní klub, 2004
- ROGGE, J. – U. *Dětské strachy a úzkosti*. Praha: Portál, 1999
- ŘÍČAN, P., PITHAROVÁ, D. *Krotíme obrazovku – jak vést děti k rozumnému užívání médií*. Praha: Portál, 1995
- SVODOVOVÁ, E. *Obsah a formy předškolního vzdělávání*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Vlastimil Johanus TISKÁRNA, 2007
- ŠULOVÁ, L. a kol. *Proces socializace*. Praha: Raabe, 2003
- ŠULOVÁ, L. a kol. *Problémové dítě a hra*. Praha: Raabe, 2004
- ŠVEJDA, G. *Přednáška z mediální pedagogiky*, 2007

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost a stáří*. Praha: Portál, 2000

VŠEOBECNÁ ENCYKLOPEDIE. Praha: Diderot, 1999

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2007

#### ČASOPISECKÉ A NOVINOVÉ ČLÁNKY:

Rodina a škola 1/ 2008, s. 13

Rodina a škola 2/ 2002, s. 6

Rodina a škola 3/ 2005, s. 12

Rodina a škola 9/ 2004, s.22, 23

Rodina a škola, 9/ 2006, s.18,19, 20

Rodina a škola, 12/ 2001, s.12

DEYL, Týden, 12/ 2007, s. 31

Informatorium 3-8, č. 1, 2001, s.8,9

Informatorium 3-8 2003

Informatorium 3-8, č.1, 2004

Informatorium 3-8, č.2, 2007, s.6,7,12

Informatorium 3-8, č.10, 2003, s.8,9

## **Seznam příloh:**

- 1) Obrázek „Má rodina“ – 4,1 let
- 2) Kresba a popis obrázku na téma: „Má oblíbená hračka“ – 4,9 let
- 3) Kresba na téma: „Jaké mám rád počasí“ – 5,2 let
- 4) Obrázek „Má rodina“ po roce – 5,3 let
- 5) Fotografie zbraní sestrojených pro účel hry během pobytu v předškolním zařízení.
- 6) Seznam dětských internetových stránek
- 7) Časopisy s PC tematikou
- 8) Školské výstavy o PC programech
- 9) Dětské PC hry
- 10) Bojové hry
- 11) Techniky efektivní komunikace a jejich užití v předškolním věku

**Přílohy:**

**Příloha č. 1**

**Obrázek „Má rodina“ – 4,1 let**



Zleva: *Tatka, maminka a já.*

## Příloha č. 2

### Kresba a popis obrázku na téma: „Má oblíbená hračka“ – 4,9 let



1) *to jsem já*

2) *to je zbraň nepřítele*

3) *tady je moje pistol*

4) *meč*

„Kde máš tu hračku?“ „*Přece na počítači. Nevím jak se to jmenuje, ale už jsme to dohráli.*“

„S kým si hraješ?“ „*Hrál jsem ji s tatínkem. Když se mu chce. Třeba ráno nebo večer.*“

„Proč sis vybral tuto barvu?“ „*Protože takový pistole bývají.*“

„Tvoje pistole je daleko. Můžeš si vzít pistoli tvého nepřítele?“ „*K té moji rychle doběhnu, tu nepřátelskou si vzít nemůžu. Stojí moc peněz.*“



**Příloha č. 3**

**Kresba na téma: „Jaké mám rád počasí“ – 5,2 let**



„Mám rád když prší. Hraju si.“

**Příloha č. 4**

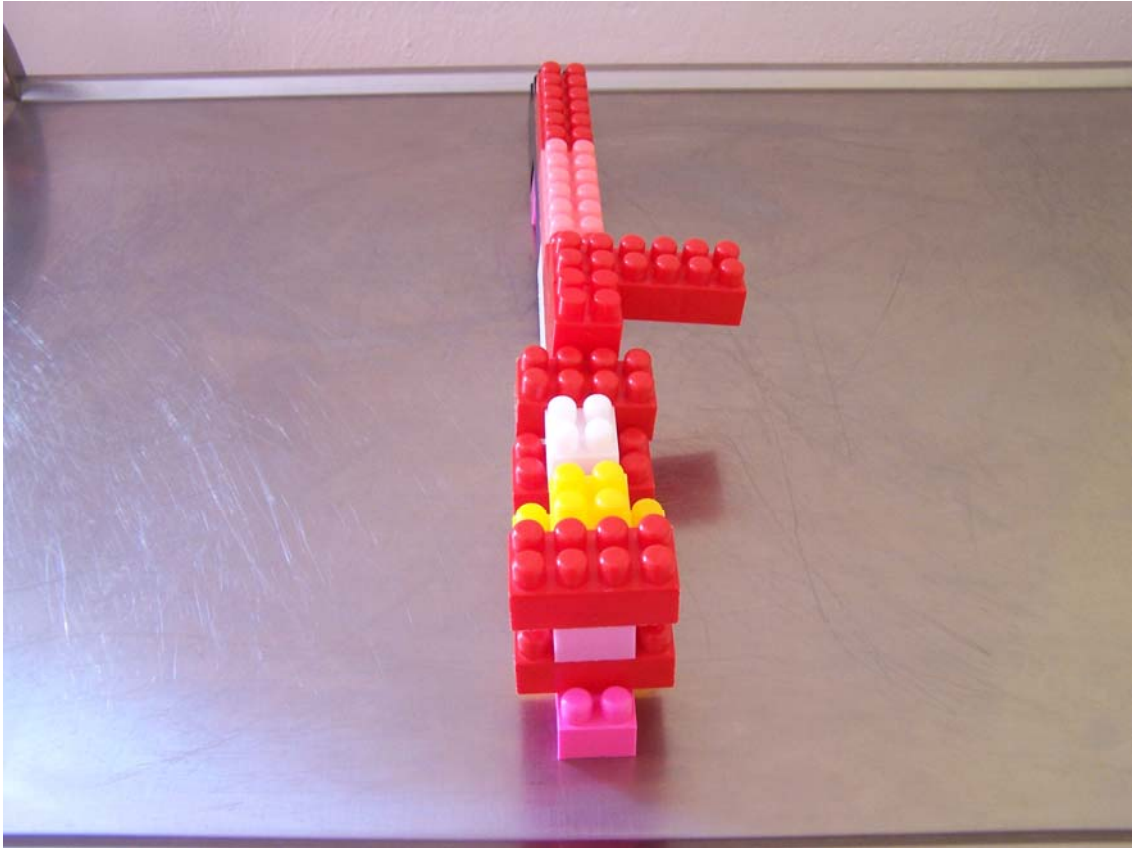
**Obrázek „Má rodina“ po roce – 5,3 let**



Zleva: „Náš pes Oliver, tatka, mamka a já“

**Příloha č. 5**

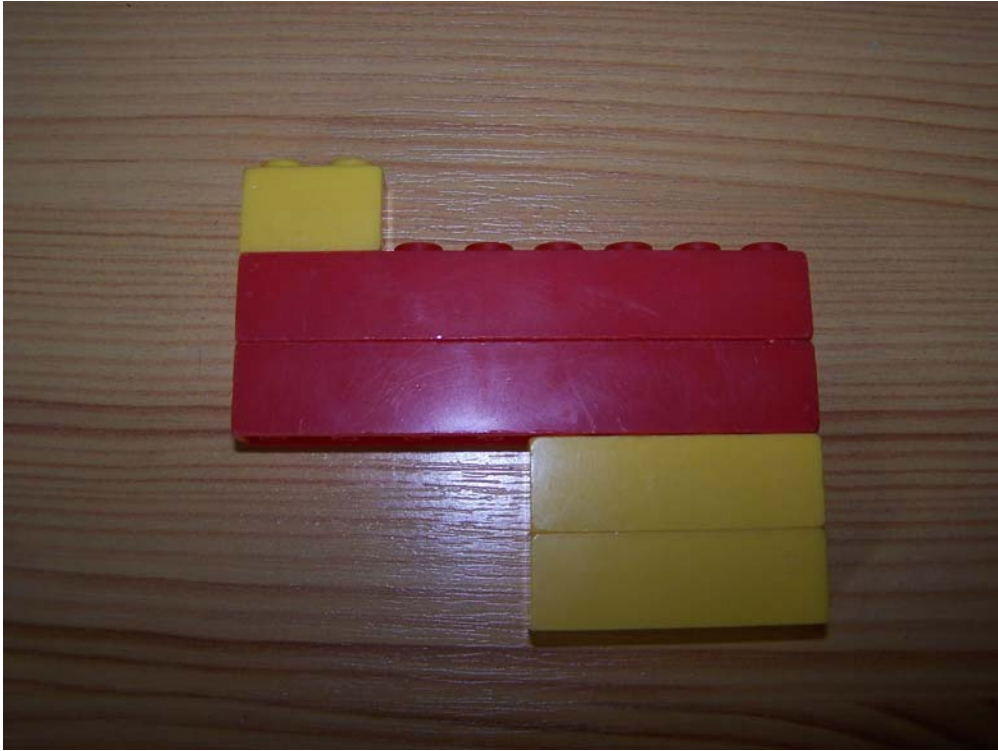
**Fotografie zbraní sestavených pro účel hry během pobytu v předškolním zařízení.**



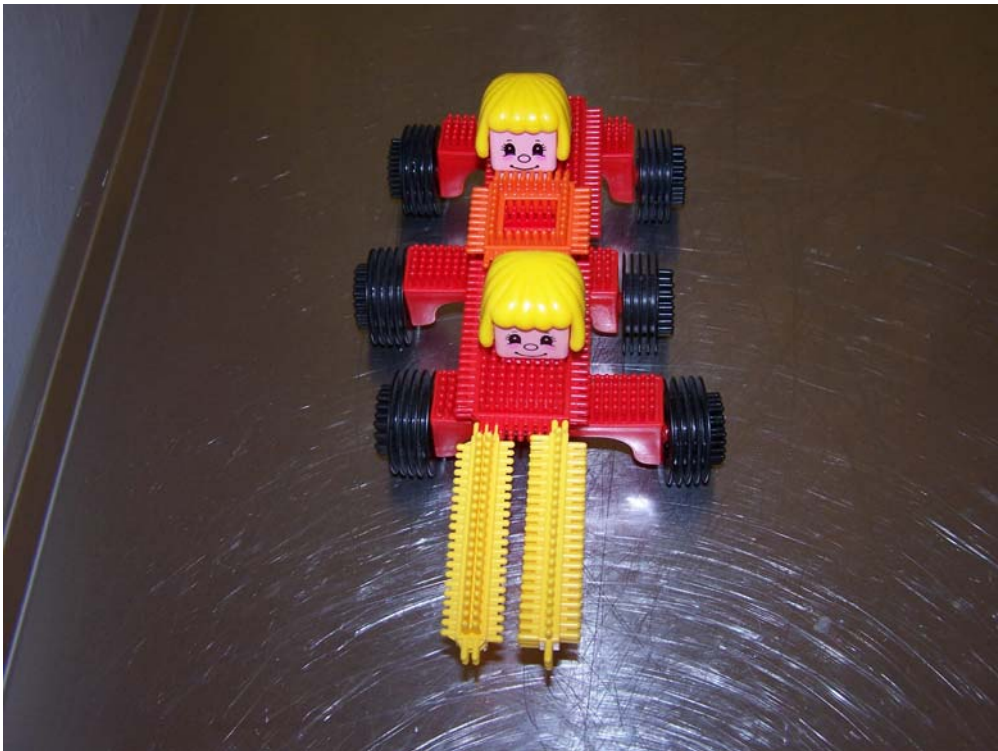
Kulomet - nejčastěji stavěná zbraň



Držení zbraně



Pistole



Tank pro dva

## **Příloha č. 6**

### **Seznam dětských internetových stránek:**

[www.alik.cz](http://www.alik.cz)

[www.majaky.cz](http://www.majaky.cz)

[www.iabc.cz](http://www.iabc.cz)

[www.patrasova.cz](http://www.patrasova.cz)

[www.jablko.cz](http://www.jablko.cz)

[www.koblizek.net](http://www.koblizek.net)

[www.cdromek.cz](http://www.cdromek.cz)

[foglar.adam.cz](http://foglar.adam.cz)

[www.ChytreDite.cz](http://www.ChytreDite.cz)

[www.rodina.cz](http://www.rodina.cz)

[www.ceskeskolky.cz](http://www.ceskeskolky.cz)

## **Příloha č. 7**

### **Časopisy s PC tematikou:**

Internet

Chip

Jablko poznání

## **Příloha č. 8**

### **Školské výstavy o PC programech:**

Vědma

Schola Nova

## **Příloha č. 9**

### **Dětské PC hry:**

Alík než půjdu do školy

Strategická hra - ZOO Tycon

Hledá se Nemo

Shrek

Malá mořská víla  
Barbie  
Všeználek to ví

### **Příloha č. 10**

#### **Bojové hry:**

Global Rescuey  
Zbojník pásovec  
Army copter  
Mudball Game  
Schrek Superslam

### **Příloha č. 11**

#### **Techniky efektivní komunikace a jejich užití v předškolním věku:**

Druhy efektivní komunikace

- 1) Popis, konstatování
- 2) Informace, sdělení
- 3) Vyjádření vlastních očekávání a potřeb
- 4) Možnost volby
- 5) Dvě slova
- 6) Prostor pro spoluúčast a aktivitu dítěte

#### 1) Popis, konstatování

- Podstatou je, že mluvíme o tom, co vnímáme, aniž bychom to posuzovali. Tím se popis liší od hodnocení osoby. „*Vidím, že sis postavil pěknou lod'*“.
- Zaměřujeme se na to co se stalo, ne kdo to udělal – nehodnotíme dítě.
- Tón při popisu je přátelský nebo alespoň věcný.
- Nepoužíváme negativně zabarvená slova.
- Pomáhají slůvka: „*Vidím, slyším, cítím*“.
- Popis je lepší než otázky. Otázkou vyzíváme ve druhé fázi ke spolupráci – „*Co s tím uděláme?*“ Otázka nesmí činit nátlak

- Popis napomáhá při řešení situace: „*Vidím, že si s autíčkem chcete hrát oba. Napadá vás jak bychom to vyřešili?*“

## 2) Informace, sdělení

- Předností informací je, že naplňují naši potřebu smysluplnosti.
- Informace je podávána oznamovací větou: „*Za čtvrt hodiny jdeme na zahradu*“.
- Může být o současné situaci, zvyklostech, domluvených pravidlech, o tom co pomáhá v určité situaci, o důsledcích a postupech.
- Informace je podávána v pozitivním ladění: „*Máme mluvit pravdu*“. Můžeme připojit otázku stejně jako u popisu: „*Co s tím uděláme?*“

## 3) Vyjádření vlastních potřeb a očekávání

- Je to informace, která dává okolí najevo co potřebujeme, chceme, očekáváme my sami
- Sdělení je v 1. osobě jednotného čísla
- Vyjadřuje se pozitivně: „*Pomohlo by mi, kdyby...*“

## 4) Možnost volby

- Znamená to dát na výběr, jde o vyjádření partnerského vztahu.
- Vyjmenovat dvě, případně i více konkrétních možností: „*Chceš si hrát s dětmi nebo raději sám?*“
- Výběr „*co*“, „*kdy*“, „*pořadí*“, „*jak nebo čím*“, „*sám nebo ve spolupráci*“, „*kolik*“
- Výběr musí být přijatelný pro obě strany, nesmí být manipulací!
- Výběr není, že si dítě může vybrat zda něco udělá či ne, ale že to udělá za různých podmínek.
- Rozhodování je dovednost a proto je třeba ji rozvíjet – musí se naučit přemýšlet o výhodách a nevýhodách svého rozhodnutí a jejich důsledcích. Pokud se neumí rozhodnout, dáme jim čas na rozmyšlenou, nebo jim řekneme co bychom v té situaci dělali my a proč.
- Je to časově náročnější, ale má to smysl do budoucnosti.



- Dát na výběr v rámci „něco udělat“ je základním předpokladem rozvíjení zodpovědnosti.

#### 5) Dvě slova

- Tato možnost šetří čas a nervy.
- Dáváme najevo partnerský vztah, nevyvyšujeme se, nekáráme, nevyčítáme, jen věcně a přátelsky upozorňujeme na to co je třeba udělat: „*Evo, ruce*“ (jde ze záchodu a zapomněla si umýt ruce)
- Někdy postačí jen pohled čí gesto

#### 6) Prostor pro spoluúčast a aktivitu dětí

- Rozhodování za druhé je znakem převahy a mocenského přístupu, proto je třeba děti začlenit do rozhodování o věcech, které se jich týkají.
- A) „*Co s tím uděláme? Co navrhuješ?*“

Tyto otázky můžeme použít v situaci, kdy se dítě zachovalo nevhodně, nebo pokud plánujeme něco co se týká dítěte. Můžeme začít popisem a navážeme otázkou: „*Venku prší. Víím, že jsme měli jet na kole. Tak co s tím?*“ Pokud dítě odpoví že neví, není to důvod, abychom rozhodli my. Dáme čas na rozmyšlenou, najít řešení a výběr z několika variant.

B) Návrh jako alternativa k pokynům a radám.

Pokud je dítě bezradné, můžeme mu pomoci větami, které začínají na „*možná bys....., zvaž jestli....., třeba by se...*“

C) Otázkový ping – pong.

Neměl by následovat monolog dospělého na otázku od dítěte, ale nejdřív otázky: „*Co o tom víš ty? Jak si představuješ, že to funguje?*“ Občas se stane, že děti odpověď na otázku znají, ale pouze chtějí navázat kontakt.

D) Šetřit otázkami.

Zájem dospělých se dá projevit i jinak než otázkami: „*To víš, že mě zajímá jak jste se měli na výletě. Až mi to budeš chtít říct budu v pokoji*“. Zásada mluvit méně dobré komunikaci prospívá, ale musíme umět naslouchat.

Praxe:

Na začátku bychom měli vyzkoušet nejdříve popis, podávání informací a výběr v obyčejných situacích. Vybíráme klidnější situace, děti se stanou citlivější na podněty. Účinek se zvyšuje, pokud techniky kombinujeme:

- Popis + informace
- Popis + spoluúčast
- Informace + vyjádření očekávání
- Informace + výběr

Pokud se stane, že použijeme správné komunikační dovednosti nic se neděje. Časem se to děti naučí vnímat a do budoucna to má pro ně velký přínos! (Svobodová: 2007).